

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი; გამოდის ყოველ კვირა დღს
 № 23 მ ა ი ს ი 31 1898 წ. № 23

შინაბრსი: ინტელიგენცია ნ. ურდანიანი. — სხვა დასხვა აზვები. — გვალის კორესპონდენციები. — გვირიდან გვირამდე. — მგზავრის შენიშვნები (გაგონებლება) ფ. პაცრიშვილი. — ს. — ორი სურათი ლექსი გ. გოგოლაძისა. — კრატეული შენიშვნები მამაკვალისა. — ჩემი სურათი მოხრობა ე. ლისა. — წერილი რედაქციის მიმართ ა. ხანაშელიძისა. — უცხო სიტყვების ახსნა და ქუთაისის ბანკის განცხადება.

რედაქციის ადრესი: არცილეურიის ქუჩა გაღუტის კორპუსის გვერდითი სახლი თბილისში.

ტელეფონი 15 კ.

ინტელიგენცია.

II

რა არის ინტელიგენცია? რა ელემენტებისაგან შედგება იგი? საიდან გამოდინა მისი წევრები? რა და რა ნაირ წრეს ეკუთვნიან?

ინტელიგენციას, საზოგადოთ, ნასწაველ ხალხს უწოდებენ, განსაკუთრებით იმას, რომელთაც საშუალო და მაღალი სასწავლებელი გაუთავებიათ და ამით ისინი ცხოვრობენ. ხოლო სწავლის მიღება შეუძლია ყველას განურჩევლათ წოდების და მდგომარეობისა, თუ კი გარემოება ხელს უწყობს. აზნაური, გლეხი, ხელოსანი, ეპური, მრეწველი, მღვდელი და სხ. — ყველა თავის შეილის გაზდას და გაღაბალომიანებას მეცადინეობს. მაშასადამე ინტელიგენციის წევრები ეკუთვნიან აი ამ სხვა-დასხვა საზოგადოებრივ კლასებს: ის ამათ ერთათ ათავსებს, თავის არსებაში ატარებს და მით სრულიად ერთი მეორის

მოწინააღმდეგე მიმდინარეობას საერთო კალაპოტს უკეთებს. ეს კალაპოტი პირველ ყოვლისა იდეური, განებრივია. ინტელიგენცია ამ მეტროპოლ ელემენტებს მხოლოთ თავის გონებაში არიგებს და არწუწუნებს სხვებსაც ეს შეტრეება რეალური, ნამდვილიაო. მას ასე ჰგონია არა იმიტომ რომ ის ამაში დაინტერესებული იყოს, არამედ იმიტომ რომ ცხოვრების დედა-ძარღვი ვერ აქვს შეგნებული, მისი ალლო ვერ აქვს აღებული, თავისი ოცნებებიდან ვერ გამოდის, თავისი ფანტაზიისაგან ვერ თავისუფლდება. ცხოვრებაში როგორც კი თავს იჩენს კლასთა წი. ნაღმდევობა — ის უარს ჰყოფს ამას, ის ხელს აფარებს და საყოველთაოთ ამტკიცებს: ეს შემთხვევითი, წარმავალი მოვლენაა, ეს ცელქი პირებისაგან გამოგონილი და გაზეადებულიაო. და ამაში ღიღ ხანს აჯერებს თეთ ამ მეტროპოლთაც. 1848 წელს თებერვლის რევოლუციამ საფრანგეთში ინტელიგენტთა დროებითი მთავრობა წარმოშვა. აქ იყვენ: პოეტი, პუბლიცისტი, ადვოკატი და სხ. მაშინ ლამარტინმა თქვა: „აი ეს მთავრობა მოსპობს იმ საშინელ გაუგებრობას, რომელიც არსებობს სხვა-დასხვა კლა-

კ. მარქსის ს. ა. ს. სურსახვით

სებს შორისა“. მარა ეს „დამბობილება“ უარყო მუშა-ხალხმა და იენისში ბურჟუაზიას შეგებძოლა. და რაღა შორს წაიედით, რა იყო ჩენი მოღვაწეთა უკანასკნელი ოკი წლის მოღვაწეობა თუ არა თანხმობის და მერგების ქადაგება? ამათ ხელში ეჭირათ ვითამ და მიუდგომელი სასწორი, რომელიც არც ერთი ერის და წოდებისაკენ არ უნდა გადახრილიყო, ცნის ნიეთიერ მხარეს, კლასების აღორძინებას სრულებით არ აქცევენდნენ ყურადღებას და მხოლოთ კონსერვატორ-პროგრესისტობით ზომავდნენ ქვეყნიერებას. და ასე ამით გამოეპართ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიური განვითარება, რომელზედაც აღმოცენდა წინააღმდეგობა კლასთა და ერთა შორის. ამნაირათ, ინტელექტუალმა ანსულეს და ბურჟუაზიამ სხვის ამ ანსულეს ანტაგონიზმს, რომელიც ნამდვილათ არსებობს ცხოვრებაში, მარა ეს ჯერ კიდევ არ შესულა მთელ თავის ძალაში. ამით ის წინ ეღობება ცხოვრების წინ-მსვლელობას და ამ წინ-მსვლელობის შეგნებას. ინტელექტუალმა, თავის უხეშობათ, რეაქციონურ წოდებას თამაშობს.

მარა ერთი ვიკითხოთ: რა აკავშირებს ინტელიგენტთა ერთმანეთთან? ისინი ერის სხვა-და-სხვა ნაწილს ეკუთვნენ, ხოლო ამ ნაწილთა შორის აშკარათ თუ დაფარული ზრძობილა. მაშ რა სასწაულებით თავსდებიან მათი განათლებული შვილები ერთათ, ერთ საზოგადოებას ადგენენ და ერთ ინტერესს იკავებენ? ეს წარმადგება იქიდან, რომ ინტელიგენცია აღჭურვილია ისეთი იარაღით, რომელიც მხოლოთ მისი საკუთრება და მით განკალკევებულია დანარჩენი საზოგადოებისაკენ. ეს იარაღია—სწავლა-ცოდნა, განათლება, დიპლომი. აი ეს არის ის საერთო ფარავალი, რომელშიაც ის ტრიალებს. მას თავი მოაქვს ერის განათლებულ ნაწილათ და ეს საქმარისია, არქმ მან თავისი თვით განკერძოებულ არსებობა წარმოადგინოს. მასში არსებობს ზრძობა, შუღლი, განხეთქილება; თითოეული პირი ცდილობს მეორეს შეეცილოს და უკეთესი ალაკი ჩაიკდოს ხელში, ისე როგორც თითოეული ეპარქი მეცადინებას თავის მეტოქეს მუშტარი ჩამოაშოროს და თითონ მიიზიდოს. მარა ეს ზრძობა არის პირადი, ინდივიდუალური და არა საზოგადოებრივი და კლასური. ამით არც ერთი უარს არ ჰყოფს თავის წრეს თუ კლასს, პირიქით ამას კიდევაც ამაკრებს და აფართოებს. ინტელიგენცია აქ სრულიად არ აღიარებს: ჩვენ განკერძოებულ საზოგადოებას არ შევადგენთო. არა, ის სწორეთ იმითამ ამრძებს, რომ ეს თავისი მდგომარეობა დაიცავს, თავის საძირკველზე გამკრძალდეს. ეს საძირკველი არის იმავე დროს უპირატესობის, უაღრესობის საძირკველი, ის მდლა ღვას არა

მარტო გონებრივით, არამედ ნიეთიერათაც. საიდან მომდინარეობს მისი ნიეთიერი კეთილ-დღეობა? ინტელიგენტი აღჭურვილია სწორეთ ისეთი სწავლა-ცოდნით, როგორსაც არსებული წყობილება მოითხოვს. ის მოემზადან სახელმწიფოთ ან კერძო სამსახურში შესასვლელათ და მთავან, ვისაც ემსახურება, შესაფერჯილოს ღებულობს. მაშასადამე, ინტელიგენცია პირველ ყოვლისა ერის შემკლებულ ნაწილიდან რჩება და მასზე დამოკიდებულია. ამიტომ მისი ინტერესი პირდაპირ დაკავშირებულია ამ ნაწილის ინტერესთან. რაც უფრო გულმოდინეთ ასრულებს თავის მოვალეობას, მით უფრო მეტ პატივს და გაცლენას პოულობს. რაც უნდა გვერისთვის იყოს ინტერესი ან სხვა რომელიმე ხელობის პირი, რაც უნდა შესანიშნავი რამ გამოიგონოს, ვერას განდგება თუ ფული არ აქვს, ხოლო ფული ეპურის და მრეწველის ხელშია. ასე რომ, რა მხრითაც უნდა შევხედოთ, სასწაულო ხალხი იმუჯავება ფულან ხალხს დაუმორჩილებს და ემსახურებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში ის ჰკარავს თავის ადგილს, მდგომარეობას ე. ი. უარ ჰყოფს თავის თავს, რაც ყოველად შეუძლებელია. ეს შესაძლებელია მხოლოთ ამა თუ იმ ინტელიგენტისათვის, მარა მთელი ინტელიგენციისთვის კი არასადგს. მან ეს კიდევაც რომ მოინდომოს ვერ შეასრულებს, მისი ბატონი თითონ კი არ არის, არამედ ის ისტორიული პირობა, რომელმაც ის წარმოშვა, აღზარდა და განავითარა. ტენიყო, ადვოკატი, მასწავლებელი, ჟურნალისტი, ექიმი და სხ. ყველა ეს წინ-წამაოყენა თანა მედროვე ცხოვრებამ და თავის აუცილებელ მოთხოვნრლებათ ვიხიდა. ხოლო ამ ცხოვრებაში კი შემკლებული ხალხი ბატონობს. და აი ამ ბატონობაში ინტელიგენციასაც წილი უდევს. მარა საკვირველი ის არის, რომ იმ ქვეყანაში სადაც საზოგადო ცხოვრება უკან ჩამორჩენილი და მიოვლია, ინტელიგენციასაც მეტი ვალდენა და სახელი აქვს. მაგ. ჩვენში და რუსეთში. ხოლო იქ, სადაც ეკონომიური და პოლიტიკური ცხოვრება განვითარებული და ერთა-გაშლილია, ინტელიგენციასაც მნიშვნელობა ეკარავს და თით სიტყვა ინტელიგენციაც არ არსებობს. მაგ. ინგლისში და საფრანგეთში. საიდან წარმოადგება ეს? ამის უმთავრესი მიზეზია ერის ეკონომიური წარმატება. როგორც ზეით ეთქვით, ინტელიგენცია ცდილობს სხვა-და-სხვა კლასებში მთავროვოს, თან და მგელი ერთათ ამოვოს, და სანამ ეს კლასები ჩილი და შეუხეხებელია—ამ ინტელიგენტურ იდეალიზმსაც ვაუღწენა აქვს. მარა აი ცხოვრება წინ წაიკა, ნაკონომიური შრომა აღორძინდა და გართულდა, აბალი კლასები განვითარდნენ და მათ შორის არსებული განხეთქილება თვალ-საჩინოთ

გახდა. ინტელიგენცია ჯერ კიდევ თანხმობას დამოუკიდებლობის, მარა ეს აღარავის სჯერა, და ამ მოლაღებელთაჲს ეფხე ქვეშ ნიადაგი ეცლებათ, სასწორი ხელიდან უვარდნათ და თავის იდეალისტურ ჩიხხვას სამუდამოთ ეთხოვებიან. ისინი იყოფიან და სხვა-და-სხვა პარტიას ეკედლებიან. ინტელიგენცია ვაილესა ხალხში, მოწინავეობა მას ჩამოართვეა და გადაეცა მთელ ხალხს, მთელ ერს, კლასებთ და პარტიებთ დაყოფილს. ინტელიგენცია ცხოვრებას აღარ მეთაურობს, საზოგადო დროში აღარ უჭირავს ხელში. მაშასადამე ინტელიგენცია, როგორც მებრძოლად და წინამძღოლო, შედგეფა ცხოვრების უკან ჩამორჩენის და განუვითარებლობის. ის იქ პირველობს, სადაც ხალხი უკანასკნელობს, ის იქ არის აწეული, სადაც ხალხი დაწეულია, ასწით ხალხი და დაიწევა ინტელიგენცია, აალორძინეთ ნაციონალური შრომა და ძირს დევნება ინტელიგენციაჲს. წინ წაწეულ ქვეყნებში თითონ ხალხი იმდენს სწავლობს, რომ სრულიად თავისუფლდება ინტელიგენტურ ძიძობისაგან და დგება საკუთარ ფეხზე. ეს მისი სწავლა წარმოებს არა სასწავლებელში, არამედ ცხოვრებაში, იმ ცხოვრებაში სადაც შეუჩერებელი დღეული და მღელვარებაა. ამაში ჩამბულია მთელი ხალხი, მთელი ერი და თითოეული მისი წევრიც ძიულებულია ამ აბოძოქრებულ ზღვაში შეცურდეს და ხელ-ფეხი გაანძირის, აი ეს არის მისი სკოლა, მისი ასპარეზი, მისი მოღვაწეობა. აქ კურსს დასრულებული სტუდენტო იმდენათ უსუსუფი და შეუგნებელია, რამდენათ მუშა გინდ ვაჭარი მავარი და შეგნებულია. მთელი მოძრაობა ამით ზურგზე და ამითი ხელით წარმოებს. ცნობილია რომ გერმანიაში იშვიათია ისეთი, რომელმაც წერა-კითხვა არ იცოდეს, ხოლო ინგლისში კი ხშირია. აქ საგაღებულთა სწავლა ახალი ხილია. მთუხდელათ ამისა ინგლისელს ვაცილებით მეტი ცოდნა აქვს საზოგადო ცხოვრების და წყობილების შესახებ, ვინემ გერმანელს. ეს იმიტომ რომ პირველი უფრო განვითარებულ ცხოვრებაში ტრიალებს, ვინემ მეორე. აქ თავისუფლება ჯერ კიდევ სადაა საგანია, იქ კი ყველასაგან ცნობილი ზღ აღსარებულია. ასეთ პირობებში ხალხის განებრივი წარმატება სწრაფათ ხდება. ჯერ კიდევ ბოლო წერდა: „არსად არ არის ის ცოტა ხალხი დიდთ ნასწავლი და ისე ცოტა ხალხი დიდათ უსწავლელი, როგორც ამერიკაში“. ხოლო გერმანიაზე წარმოთქვა: „არ არის ისეთი ერი გერმანიაში, სადაც ისეთი ორმო იყოს მოთხრილი ნასწავლთ და უსწავლელთ შორის როგორც გერმანიაში“. მარა მას მეერ გერმანია წინ წაიდა და ეს ორმოც რამდენიმეთ ამოწორდა. ამ გეარათ კულტურული განვითარება, ეკონომიურათ აღორძინება,

ძველი, მობრეკებული წყობილების დარღვევა ზღ საზოგადო ურთიერთობის შეცვლა — არა წითენის და ამაღლებს ხალხს. ხოლო ხალხის ასეთი ამაღლება ნიშნავს ინტელიგენციის დამაღლებას და დასუსტებას. რაჲც ყველა ეს პირობები შესრულებული იქნება — ჩვენი ინტელიგენციაჲს ისეთი ისტორიული ნაშთი შეიქნება, როგორათაც ეს მოწინავე ქვეყნებშია...

ნ. ჟორჯანია.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

უმ ბოლო დროს კავკასიაში ბევრმა უცხო კაპიტალისტებმა შეიყიდეს ნავთის საწარმოეო რაიონები. ამის გამო რუსეთის მთავრობამ ინგლისურ ვაჭრობით დაბეჭდა განცხადებასავით, რომ ყოველივე ასეთი ნაყიდობის პირობა გაუქმებულ იქნება, თუ ის რუსეთის კანონს არ ეთანხმება. ხოლო ახლა მინისტრთა კომიტეტმა გადაწყვიტა თითოეული ასეთი ნაყიდობა ძალაში შევა მხოლოათ შემდეგ სამინისტროს ნება-დართვისო.

შავი ზღვის პირათ, ანაკლიაში, თ. მენგრელსკის მამულში გეოლოგ გ. წულუკიძეს აღმოუჩენია ნავთი. მიწის დაბურღელს და შემუშავებას კისრულობს ერთი საფრანგეთის ფირმა, რომელთანაც უკვე პირობაც შეუკრავთ.

შედეგა უცხოელ კაპიტალისტთა კომპანია ამ სათაურით: „ბურის ნავთის მწარმოებელთა აქციონერული კომპანია“ რომლის მიზანია ჩვენი ქვეყნის ნავთის წყაროები გამოიკვლიოს და იჯარით აილოს ან და შეიყიდოს.

როგორც შევიტყვეთ, შაბათს, 6 იენისს, ქართული საერო ხორა კესადქს ლოტბარობით გამართეს კონცერტს. ახალ სიმღერებს და სოლოებს შორის ხორა შესრულებს „ფერხულს“. ხორა შედგება 22 კაციისაგან და იმღერებს 24 სიმღერას.

ბაზრიდან, რომელიც იყო გამართული წერაკითხვის საზოგადოების სასარკებლოთ, შემოვიდა 1800 მანეთამდის.

ბელგიელი კაპიტალისტი კოჯარს და თუილის შორის რკინის გზის გასაყენათ გზას იკვლევენ

მთავრობას მოუწონებია ის აზრი, რომ ქუთა-

ისში გახსნას პროფესორნალური სკოლები ქუთაისის გუბერნიის თვად-აზნაურთა შვილების აღსაზრდელათ.

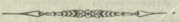
ამ დღებში თვად-აზნაურთა განსაკუთრებით ყო-მისიამ თ. ბაკრატიონ მუხრანსკის თამჯდომარეობით და ყველა მასტრის წინამძღოლთა მიზნაწილეობით განიხილა სამინისტროს პროექტი: დაარსებულ იქმნას სათვად-აზნაურთა საერთოებრივი დამმზარებელი კასსა, რომლის მიზანია დაგირავებულ მამულების უზრუნველყოფა საჯარო გაყიდვისაგან. კომისიამ უარყო ეს პროექტი, იმ მოსაზრებით რომ ამ კასიდან აღებული სესხი კიდევ უფრო დაავალიანებს მემამულეს და მის მამულს ვერ დახსნის გაყიდვისაგანო.

თფილისის სოცდავართ აზრათ აქეთ კომერციულ სასწავლებლის მაგერ გახსნა სამრეწველო მუზეუმში, სადაც დაარსებულ იქნება საეკონომიკური სკოლები.

თფილისის ცხენის რეინის გზის უსახლო საზოგადოება კიდევ თხოვს გამკობას: ნუ შეიყიდით ჩვენ გზას, დაგვითმეთ ისევ 37 წლით და პრობას დაედებთ ახალი შტოები გაიყვანოთ და ვაკონები ელექტრონით ვატაროთო.

სოფ. ჩინათ დან (გურია) გეწერენ: ჩვენ სოფელს 1896 წლის წყალდიდობამ დიდი ზარალი მისცა. ბევრს პირუტყვთა მთელი ჯოგი დაეხრჩოთ. ყოველივე ეს ანუხსენს და წარაღვიეს სადაც ჯერარს, საიდანაც აქაურ მამასახლისმა ფული მიიღო დაზარალბულთა შორის დასარავებლათ, აი ეს ფული მამასახლისს დღემდის ჯიბეში აქვს. იმედია ამ საქმეს ყურადღებას მიაქცივენ.

სომხური ყოველ დღიურთა გახვითი არქივები“ სამინისტროს განკარგულებით შეჩერებულ იქმნა სამუდამოთ.

აკვალის“ კორესპონდენტები.

ქუთაისი. „კიდევ ქუთაისი! თქვენი მტერია—იტყვის მკითხველი—საქმე გავეჭირვებს ამ ქუთაისის ისტორიით, ღირდეს მაინც ეს ქუთაისი ამდენ წერათ!“ მართალი ხარ, მკითხველო, სწორეთ რომ არ ღირს, მაგრამ... მაგრამ ის რომ... ღირს, ესე იგი არც ღირს და კიდევ ღირს. როგორც მოგვხსენებთ, ქუთაისის განებრივი ცხოვრება „სალონებში“ მიმდი-

ნარეობს; იქ იბადებიან ის დიდი იდეები და მათი მატარებელი, რომელთაც არა ერთხელ შეურყეველათ მთელი ქვეყანა და ქუთაისისთვის ხომ სულ ტყავი გაუძვრიათ და რომელიც შემდეგში უფრო მეტს უქაღიან კაცობრიობას. ამ სალონების მწვენი მინდრებზე ერთი ხელიდან მეორეში მიგორავს და მიგორავს ჩვენი ქვეყნის“ უკანასკნელი იმედების აელსადდება. გორგის შემდეგ ბულგარი და შემდეგ რა იქნება, ამას ისტორია გვიჩვენებს. არის კიდევ ერთი ადგილი, ეს თეატრი ვახლავთ, რის შესახებ ორიოდ სიტყვას მოგახსენებთ.

წარსული წლის რეპერტუარს, ჩვენის აზრით, ერთი უმთავრესი ნაკლებევაება ჰქონდა: მეტის მეტი ერთფეროვანი პიესები იყო რუმეტეს ნაწილათ მითვისებული, ნაშტნაეთ რეპერტურის პირველ ნახევარში. ენებთა ელვა; დემონური შურისძიება „სისხლი“, „დიდება“, „შურა“ — სცენიდან სოლ ეს იხმოდა. ჩვენის აზრით, ეს უფრო საშუალო საუკუნოებრს, ვეოდალ რაინდების დროის შესაფერი რეპერტურია, ვინემ საძღროო. ამაზე ერთმა ჩემმა მეგობარმა თეატრშივე შეინშნა წარსულ წელს, რომ ბ. ალექსეევი-მესხივევა კარგათ იცის როგორ საზოგადოებასთანაც აქვს საქმე და ასეთ პიესებს ვანგებ არჩევსო *). მე მკონია ამ აზრში ზოგიჩამ მართალია, უსაქმო კაცის ფანტაზიას საზღვარი არა აქვს. დიდიდან საღამომდე ბულვარზე მოსიერინე სიშვენიერის შემყურეთ თუ მწვენი ტულოებთან თავბირუ დასხმულ კაცს, როცა მოაგონდება, რომ მისი მამავალი საეკონომიკური თვისი ძველებური ფეოდალური ვეაკობა და ილიოუზიები გაელეძიება, და მათი უფრო სიტყვებით წარმოსადგენათ სცენიდან მოისმის ან საფრანგეთის ეინმე ძველ ფეოდალის ბრძანება ქვეშევრდომთადმი, ან ინვლისის (ძველისას მოგახსენებთ) კოროლის ბოროტბანი და სხვა. გარეგანი ფორმა ყველა ამ ვახსენისა სწორეთ ზედ ვაშოკრილია ამისთანა პიერების ფანტაზიის დასატობათ და შინაგანს ხომ არავინ ეძებს. აქ ყველაფერში მხოლოთ გარეგან ფორმას მისდევენ და შიგ რა ყრია იმას არ დაგიდევენ. დიახ, ქუთათურებს ძალიან უყვართ დრამები და ტრაგედიები თეატრში, ხოლო სახლში კომედიებს და ვადევილებს ეტრფიან. ქუთაისის მანდოლისნებს ძალიან ეთაკილებათ თეატრში ვაკიებნა, ეს რაღაც მდაბიურთა—ვადევილ-კომედიების გრება-პრანქვაზე სიცილ-ხარხარი, აქ, ხომ მო-

*) თუ ან გვჯები, შიქსების ამოჩქება შ. მესხივე-სუ ან უნდა იყოს დამოკიდებული, ის მხოლოთ წარუდგენს ცალკე კომისიას შიქსების საის და ეს კომისია კი იქიდან იჩქებს.

გესნენებათ მკითხველო, მეტის მეტი სერიაზული ხალხია (ნამეტნავათ ინტელიგენტები) ისეთი სერიოზული, ისეთი სერიაზული, რომ, წარმოადგინეთ... მაგრამ არ ვიტყვი. გაეზუმდები... ეიცო გული მოუვით, მეტი დიდ-გული ხალხია და მე კი „სკანდალს“ ჩვეული არა ვარ.

ჩვენი აზრი კი მომავალი რევოლუტარის შესახებ ასეთია: კლასიკურ პრესებს რომ უმეტეს ნაწილათ თავს დაანებებდნენ და უფრო სამადრო ცხოვრებიდან აღებულ რასმე გადმოთარგმნიდნენ, უფრო დროს შეაფერი და არამც თუ გზძობის, თუ ვნებავს, ჭკუისთვისაც სასარგებლო იქნებოდა ასეთი პიესების წარმოდგენა. არიან მართალია, მოძველო პიესები, რომლებიც თავის დღეში არ ბერდებიან, მაგალითათ „ურიელ-აკოსტა“, „ჰამლეტ“, ამ ორი პიესის მოთავსება რევოლუტარში ჩვენ აუცილებლათ მივაგანია, სამადროო ცხოვრებიდან-კი, ნამეტნავათ რუსეთისა, ბევრი კარგი პიესა შეიძლება გადმოკეთებულიყო ან გადმოთარგმნილიყო ქართულათ, რუსეთის ცხოვრება ისე რტკიცე კავშირით არის შეერთებულა ჩვენ ცხოვრებასთან, რომ იქ აღმოკენებული ახალი რომ მოკლენა ჩვენში დიდხანს არ იკვიანებს და ყველასთვის არამც თუ გასაგები, ახლომელი ნაწილობაც ხდება. ჩვენ, რასაკვირველია, არც ვეროპის სცენას უარყუაფთ, მაგრამ რუსეთისას პარველ რიგზე ვაყენებ ჩვენითვის მნიშვნელობის მხრით, ქუთაისში რომ აგრეთ წოდებული „ინტელიგენცია“, იმდენი მგონი მთელ რუსეთის არც ერთ ქალაქში არ მოიპოვება, და თუ ბულგარზე ყოილს და „მარიშენების“ გართობას ყოველ დღე ნახვევარ საათს წაპლენჯენ და „საქმეს“ ჩაუჯდებიან, იმას არც ღმერთი უწყენთ და არც კაცი, მაგალითათ წარსულ წელს ქუთაისში წარმოადგინეს „ცხოვრების გიმრი“ (забытая голова); ჩვენი აზრით ეს საუკეთესო სამადროო პიესაა და ბევრათ უფრო მნიშვნელოვანია ჩვენი დროისათვის, ვინმე ასი და ორასი სისხლში ხელზე დასტერილი კოროლები და მარკიზები. აიღეთ „მეორეთ გაუმწივლები“, აიღეთ „მგოსანი“ (пожняя жатва), გინდ სუშმათათვის (Южнн) თხზულენანი, რატომ ამ საუცხოო ნაწარმოებთ არა აქეთ აღგალი ჩვენ სცენაზე და საშუალო საუკუნოების ზიზელ-პიზბას, თოუ იარაღის ჭეკა-ქუხილს, მაღალ-მაღალ გაქააურებულ ფრახებს კი გულ დაღმით მისდევენ. ამას, რასაკვირველია, თავისი მიზნები აქვს, მაგრამ საჭიროა რომ ამ მიზნებს ცოტ-ცოტათ ფრთები შეეკვეცოს. დროა რომ ჩვენი საზოგადოება იო-ატრში მიინც აღარ ერთობადეს იმ ოცნებებთ-ილლიუზიებით, რომელიც მხოლოთ ავთამყოფი ფ-

ნტაზიის ნაყოფია და ცხოვრებაში არაერთი საყუბები აღარ დარჩენია.

O.

ბათომა. ბევრ მკითხველებს მოგესნება, რომ ბათომაში არის დაარსებული ქართველ მუშათა არტელი დამტკიცებული უმაღლეს მთარობისაგან წსკეტებმერს 1889 წელს. ის არტელი ღებულობს ყოველსავე სამუშაოს. 1891 წელს ბათომაში ჩამოვარდა საშინელი სიძვირე მუშებისა; ქარხნებს ჰქონდათ დიდ ძალი ნეთის მოთხოვნილება საზღვარგარეთიდან, მეტადრე როტშილდის ქარხანას. სწორეთ მუშების სიძვირის დროს როტშილდის ქარხნის გამგემ დაიბარა არტელის სტაროსტა და აღუთქვა სამუშეოთ ნეთის ყუთების განხდვა ქარხნიდან გემთ-სადგურამდის და ფასზეც იყო გარიგებული ათასობოთ. რასაკვირველია, არტელიც შეუდგა თავის მოვალეობას და ასრულებდა, როგორც რიგი იყო, მაგრამ იქ, სადაც დღეში 200 და 300 კაცი მუშაობდა, იქ ხშირათ იყო შემთხვევა, რომ მუშებს ზურგიდან ნეთის ყუთები უფარდებოდათ სიჩქარით მუშაობისაგან, რის გამოც ყუთები ზოგი ოდნავ ზიანდებოდა, მაგრამ ისე არას დროს არ გაფუჭებულა, რომ ნეთი დაღერილიყო, თუმცა გარედან ზის ყუთის ფუკარი (ხუდი) ოდნავ რომ შეტკეცილიყო, მაინც დაშეებულათ ითვლებოდა, რადგანაც მეგემე, თუ ძლიერ საღი არ იქნებოდა ყუთი, ისე ტვირთათ არ ღებულობდა. გეშუე არტელის მუშებისაგან დაზიანებულ ყუთებს ითვლიდა ქარხნის ნოქარი; რამდენიც შედგებოდა საღამობით ქარხნის გამგეს უდგენდა კანტორაში და დაზიანებულ ნეთის ყუთებს ისევე ქარხანაში გზავნიდენ, ქარხნის გამგეც არტელს ურიცხვად თითოეულ ყუთში 2 მ. 30 კ. (ყუთში ორი ფუთია) და დაზიანებულ ყუთებსაც ქარხანაშივე ტრეებდა, თუმცა იმ დროებით ნეთიანი ყუთი მექარხნებს უღირდათ არა მეტი 1 მ. 30 კაპეციისა და არტელს კი ახდენინებდენ 2 მ. 30 კ. იტყვიან და მართალაც არის, რომ ერთ ცხვარს სამი ტყავი არ გაეძრობა, მაგრამ კაცზე კი შესაძლებელი ყოფილა. პირველი ისა, რომ, რაც ქარხანას ყუთი ნეთი უღირდა, იმაზე ორჯერ მეტი გადაახდენინა არტელს, და, იხლო, ხოლო დაზიანებული ნეთის ყუთები, საიდგანაც არტელს შეეძლო მათი გაყიდვით თავის ზარალის ნახვევარი მიინც აეყენებინა, არ მისცეს! ამ ნაირათ ქარხანას გამოურიცხა არტელს 4406 მანეთი და 20 კაპეცი. ამების საშუთებით არტელს მეთლათ ხელში აქვს... არტელი, მუდამ თხოვდა, რომ თუ 2 მ. 30 კ. გვახდენინებთ, დაზიანებული ყუთები ჩვენ უნდ მოგვეცეთო, მაგრამ ეინ იყო შემბრალებელი..

1892 წელს ეწეოა ქ. ბაქოს შუებრალებელი სენი—ხოდერა. როგორც მკითხველებს ეხსოვებათ, მიიღო ბაქოს მუსრი ვაგელა და ბოლოს თვეისნაირი ბათომშიაც ჩამოვიგებენა. ამა მაშინ უნდა გენახათ, რა ამბავი იყო უბანში, სადაც წინეთ ათასობით მუშები იდგენ, ისე გაიფანტენ სოფლებში, რომ ერთიც არ დარჩენილა. მუშა დღეში 2 მ.—2 მ. 50 კ. ღირდა. არტელი მინც მუშაობდა, მუშა რასაც ითხოვდა აძლევდა და ამით მუშას ამაზრებდა ასე, რომ ქარხნიდან აღებული ფული, არტელი რასაც დღიურ მუშებს აძლევდა, იმის ნახევარს ვერ ფარავდა, რადგანაც მუშის სიძვირე მიწასთან ასწორებდა ყოველიფერს, მაგრამ არტელი მინც მუშაობდა იმ ანგარიშით, რომ ახლა ნულარ ფულალებით და რაც უნდა ეიხარათო, შემდეგში მუდამ საქმე გვექნება, ფასებსაც მოვამბობენ და მუშები როცა ვაიფულება, ჩვენ ზარალს ნელ-ნელა ავაყენებთო. ამ ანგარიშის მოიმიფე არტელი ითმენდა ყოველსავე ქირ-ვარამს და ხოლოვრობის დროს, როცა შილდის სამუშაოს თავის ჯიბიდან 2 თვეს 1600 მანეთი ადადდა, როცა ბათომს ზოლიერა ამოვარდა მოაწყდა ყოველი მხრიდან მუშა ხალხი, მეტადრე სახლვარ-გარეთელი თათრები, აგრეთ წოდებული ბათომში ბანაზაქები, (ბანა ბაქი თათრული სიტყვაა და ქართულათ ითარგმნება მე შემხედვ). გათვდა მუშაობა, მაგრამ არტელს ბედმა უშტყუნა. რადგანაც მშვიდობიანობა იყო და დღიური მუშა ათასობით იშოვებოდა—არტელი ქარხნიდან მაშინვე დაითხოვეს. არტელმა რამდენსავე ხანს შემდეგ მიმართა ქარხნის გამგეს თხოვნით, ჩვენ საკუთრებას შეადგენს ის დაზიანებული ყუთები, რომელშიც 2 მ. 30 კ. გადავხდებოდნენ და რატომ არ გვაძლევია, მაგრამ ქარხნის გამგემ ქარხნისკა შემდეგი სიტყვებით გამოისტუმრა: „მე ჩემ ქარხანაში ამ ნაირი კანონი მაქვს დადებული!“ არტელის მოთვემ კარგათ იცოდა, რომ არც მექარხნეს, არც არავის სწავს არ შეეძლო გამოეცა თავისი კერძო კანონი რუსეთის სახელმწიფოში და მიტომ არტელის გამგე იძულებული შეიქნა ზემო აღწერილი ამბავი განესაჩივრებინა. საქმემ კიდევ მიიღო კანონიერი მოძრაობა, და საწარმოებლათ იგი იკისრა ქუთათურმა ნავიცი ექტილმა მოსე ქიქიძემ და იმედი უნდა ექიანიოთ, რომ არ დაუკარგავს სიმაართლეს უფრო მუშა ხალხს, ვადმოხვეწილთ თავის საფლებიდან დღიური საყვების სამხენელათ; ნეტავ ერთი მაქონობა, რა უფევი დღიანებულნი ნავთის ყუთები და საზარალა არტელიდან მოგებულნი ფულები—როტშილდის ბილიარდებში შერიცხეს თუ სხვაფერ ი მოიხზავს, ჯარიმაც ამას ჰქვია და ჯანაზაც.

ქუთაისი. 18 მაისს საბჭოს კრებაზე გადაწულა როგორც იქნა ვაიბა მხარეს რეალურ სასწავლებლისათვის (გვეუთის ქუჩაზე) ქალაქის ადგილის დათმობა, რამაც წარსულ (4 მაისის) და ახლანდელ კრებაზეც ბევრი ლაპარაკი და უთანხმოება გამოიწვია. ამ საკითხის მოწინააღმდეგეთ ორივე კრებაზე იმდენათ ორქალობა და არა პირდაპირობა დატყუოთ, რომ მათი სიტყვა სხვა იყო და საქმე სხვა. პირველსავე კრებაზე სიტყვით ყველამ თქნა: ვაიბა ვაიბა და როცა საქმე კენჭზე მიდგა, იქ კი ხმები თანასწორათ დაიყო და თუმცა იმავე კრებაზე კენჭი მეორეთ ჰყარეს, მაგრამ თერთი კიდევ მაინც ვერ აღემატა შავს იმდენათ, რომ საქმე გადაწყვეტილათ ჩათვლილიყო. ამის გამო 18 მაისის კრებაზე ხმოსნებმა ითხოვეს თავ-ახლილი კენჭის ყრა, თუმცა ამას ძალიან წინააღმდეგა ექიმი და, ნახაროვი. მარა მაინც მიიღეს და 21 ხმის უმეტესობით წ წინააღმდეგ, რეალური სასწავლებლისათვის გვეუთის ქუჩაზე ადგილის მიცემა დამტკიცდა.

მეორე საკითხი, რომლის გამო ბევრი მკვერ-მეტყველური სიტყვები წასულ და ამ კრებაზე დახარჯეს, შეეხებოდა ს. ჯორჯიკას კერძო სასწავლებლის შეწევას. თუმცა ხმოსნებმა უმაღლეს და პროგინაზიულ განათლების შესახებ ბევრი ილაპარაკეს, მარა მათმა უმრავლესობამ ქუთაისის ახლანდელ საქაროვებს მაინც ვერ აუღო ალღო და გარდა ერთი ბ. ფიფინაივის საკრძოთ არავინ დაძრა პირველი დაწყებით სასწავლებლების შეწევას, თუ ახლათ დაარსების შესახებ. აი სწორეთ ეს არის ავთომყოფი ადგილი ქუთაისის მკვიდრთა, რასაც ცხადათ ამტკიცებს საკვირაო სკოლაში შემოსვლის მსურველთა რიცხვი. იქ ხშირათ უარს ეუბნებიათ სწავლის მსურველთ, უადგილობის გამო. ამგვარივე ფაქტი აღნიშნა ბ. ვ. პეტრიანოვილმა თავის სასწავლებლის შესახებ, მარა მათი სიტყვა დაძრა „ხმა მღალადებლისა“ და კერძო სასწავლებელს კი გადაუწყვიტეს 1200 მან. დახმარება.

18 მაისის საბჭოს კრებაზე სრულიად უყურადღებოთ ჩაატარეს აგრეთვე გაბრიელ ვენისკოვოზის სახელობაზე დაარსებული ბიბლიოთეკის გამკის ე. ჯინოთის თხოვნა, რომელშიაც ის ითხოვდა ამ ბიბლიოთეკისათვის დახმარებას. რაც არაფერი გავქვს რა მიეცეთო, ამბობდენ ისინიცი კ, ვისაც ამის თქმა არ მიეტყვება, ყველამ კარგათ იცის რა სასარგებლო დაწეებულდება ეს ბიბლიოთეკა დაბალი ხალხისთვის, ყველამ კარგათ იცის, რომ მას დღე მუდამ საშუალო რიცხვით 40—60 მკითხველი ჰყავს და ამოდენა მკითხველთა სურვილი ნუ თუ ეკრძა ერთი აღმინის მოქმედებამ უნდა დაეწყაყოფილოს?!. მას ჯერ ყველა ქართული წიგნებიც ვერ შეუძენია...

კვირიდან კვირამდე.

ქანსა თუ ციმიბი — ალთქმული ქვეყანა —
უმიბნიეთ — სასწიქნო საიდუმლოება — მ.
ნიფესტი — ერთი გენიოსი — სოლომონ ბმქ-
ნი — წყალ წაღებულის სსიპარბი —

დასული წლის 19 სექტემბერს ორ უცნობ პირ-
მა ასეთი საუბარი გაშროთა „კონკის“ ვაგონში: — არ
ეცი, ის კიდევ ცოცხალია თუ არა, მარა უკეთესია
ერთი მოკვდეს ეინემ ასი შიმშილით კვდებოდეს; — გა-
ჩუმიდ, მოაძახა მეორემ, ხომ იცი ამისთვის ციმიბრში
გავგზავნიან; — რა მერე, აქ წვალვბას ისევ ციმიბრში
ყოფნა ჯობს, მოუტრა პირველია. ვინ იყენე ესინ?
რამ გაარისხათ ასე? ესენი ვაზლდათ ბოზარეგანის
პაპიროსის ქარხნის მუშები, რომ ლებთაც ის იყო
ერთი თავისი ამხანაგი მოკვლათ და უკან ბრუნდენ-
ბოდენ. შიხეზი ამ მკვლელობის ამ კვირეში გამოა-
რკეი თვლისის ოლქის საამართლოში. აი საქმე
რამე ყოფილა: ენთაღვიანცმა თავის ქარხანაში შე-
მოიღო პაპიროსის საყეთებელი მანქანა, რის გამო
პაპიროსი იაფათ დაუჯდა და იაფათაც გაიტანა გასა-
ყადათ. ამით მუშტარი დაეკარგა მის მეტოქე ბოზა-
რეგანის და ამაზე მოინდობა იაფათ გაუიღვა; მარა
არა ახალი მანქანის შემოღებით, არამედ მუშათა ქი-
რის დაკლებით. დაუტყნს მუშებს ქირა და ორას
მუშამ თავი დაანება მუშაობას. მარა მუშებში განხე-
თქილებმა ჩაბოვარდა და რამდენსამე დღეს შემდეგ
ნაწილ-ნაწილათ ისევ შეუდგენ მუშაობას დაკლებუ-
ლი დღის ქრით. აი ამ განხეთქილების და უპირო-
ბის შიხეზი ყოფილა ერთი მუშათაგანი — დე. ნალა-
კერავი. ამ გარემოებამ იძღნათ ააღვლეა მუშები,
რომ ორ მათგანმა გადაწყვიტა მოლაღატ სკვდილ-
ითი და მისაჯათ, რაც მამინებ მოყვიანილ იქნა სის-
რულეში. მკვლელები — მამულეთი და გრუბელაძე —
გავზავნილ იქმნენ ციმიბრში...

ნოკრებენ?.. ესენი მუდამ დღე ჩივიან, კვირე-
ში ერთი დღე მინც მოგვეცეს თავისუფალია,
მარა ამაოთ; უქმი, საქმი მათთვის სულ ერთია, მათი
უფროსები კი არჩეიანთ განსიენებენ არა მარტო
უქმ დღეებში, არამედ საქმის დღესაც. რა ენაღვლე-
ბათ, მონა-მორჩილი არა ჰყავთ თუ? და კიდევ რა
ნაირი მონა, ალიონიდან შუალამემდე ვეხზე არის,
მისი სამუშაო დღე აღმავტება 15 — 18 საათს; რასა-
კვირეგლია ხეირიანი მოსვენება, ძილა, სეირნობა,
მისთვის არ დაწერილა, ხოლო კითხვა, გონებრივი
ეარჯიშობა ხომ სრულიად უცნობია. მისი საითხა-
ვი წინეი დეთარია, მისი სავარჯიშო „ჩითქია“.
და ასე სულ შრომა და შრომა ბ. „ხაზანი“ — ის სა-

კეთილ დღეთ და სამხარულოთ. აი რა ჯურისაა
ჩვენებური სოედარეები. ამით ჯერ კიდევ ვერ მოუ-
სწრით გამიღილება, ქისის ვატენა და ჩქარობენ ამა-
ვინ ხარ მამაცი, ვინ უწინ შევა ალთქმულ ქვეყანა-
შია!

მარა ამისთვის საქმარისათ ვერ უტენით მარტო
ნოკრების დაჯანება და სხვა ამისთანები. მათთვის
საქროა საზოგადოებაში პატეის და გაეღენის მო-
პობება, და ერთი საუკეთესო იარაღი თავის თავის
გამლიერებისა ქალაქის თვით-მართელობაა. აი აქ
თავი მოუყრით ვაჭრებს და მათ მეზარბოღტრეებს
და მთელ თათის სოცქ-სიგანით გაბატონებულან.
რა და რა იონებს არ მიმართენ ხოლმე ამ უპირა-
ტესობის დასაცელოთ, აი თუნდა ქუთაისის საბჭო.
აქაურ უხმო ხმონებს მთელი ოთხი წლის განმავ-
ლობაში არა უაქემთ და არა უკეთებიანთ; კაცი
იფიქრებდა არც კი არსებობენო, მარა დახე ჩვენ
ბედ-იღბალს, ლმერთმა არ დავეტოვა ოლათ, ეს
აქეთ-იქით მიმალულ-მომალული ხმონები უტებ სო-
ნათლემეი გამოვარდნილან და პაწია ქუთაისი ლამის
გადაყრუონ, აქ გახლავართ, აქა, არ დამივიწყოთ!
და მერე რატომ მოუწდათ ეს თავის გახსენება? იმი-
ტომ რომ იენისში არჩევიანა დანიშნული და თხო-
ულობენ „ამირჩიეთო.“ ოლონდაც, არ ხართ ასარ-
ჩევი თუ? ხოლო რატომ, რისთვის — ეს ბ. ხმონის
საიდუმლოებაა. მისი მოავლეობის წარსულზე არავინ
არაფერი იცის და იმედია არც მის მომავალზე გვე-
ცოდინება რამ.

მარა უკაცრავათ, კინაღამ დამივიწყდა, ქუთაისის
საბჭომ ორი დიდი საქმით ისახება თავი: ერთი გახ-
ლავს კენჭის ყრა, ხოლო მეორე ამომარჩეველთა
სისი შედგენა. რაც შეეხება პირველს — ეს სწორეთ
ქუთაისის საკადრისია. კენჭის ყრა ქუთათურ „ორა-
ყდანიის“ სულ სხვაწარათ ცოღნია, ერთ და იმავე
სავანს დახურულ ყუთში აშავეს, ხოლო თვე ახდი-
ლში ათეთრებს. სიზნელეში ვაგბდულათ მოქმედობს,
სინათლემეი კი დარცხენილია, „ბარიშსასავით“
აქეთ-იქით იხედება ამა რას იფიქრებენ ჩემზე მაყუ-
რებლებიო. აი ასე დარცხენილი საბჭო სამაჯალიო
უტ-ფრობას იჩენს როცა თავის-თავის არჩევიანზე
მიდგება საქმე. ის დაყინებით გაიძახის: ხელ ახლა
თუ არ ამარჩიე ქუთაისი დაიღუპებო. ხოლო ეს
თავს თავის არჩევიან უზრუნველი რომ ჰყოს გამე-
ობა ანტისემიტურ გზას დადგოდა, საარჩევნო სიი-
დან ურიგობი გამოუგლია და მით თავისი მოტრეა-
ლენი გაუფარბია. რატომ ურიგებს არ უნდა ჰქონდეთ
ხმა? ეს გამეგობის საარჩევნო საიდუმლოებაა. მარა

თეგზის ზღვა ცაზანაშაშა.

რალა ურიები, ბევრ ქრისტიანებისთვისაც პანღორი მიურტყამთ, არც თქვენ გერგებთ კენის უფლებათ. რატომ? ესეც საიდუმლოებება, ხოლო ის კი გამოიყვანა, რომ ერთი პირისთვის უფლებება ჩამოერთმევათ იმტომ, რომ ის ნადასან ვაზეთში წერს! მერე? მერე ის რომ ვაზეთი არ უყვარს არც საბჭოს და არც გამეგობას...

* *

არ იფიქროთ ქუთაისში მარტო ისეთი მალა მყერიკლები ბოგინობდენ, სხვა კი აღარაინ იყოს. არიან, როგორც არ არიან, მარა ესენი არ ყვირიან, საზოგადოებას თავს არ აბეზრებენ და ამიტომ უჩინარ-დამალული არიან. აი მავალითათ აწ განსვენებული ცერა ჯაფარიძის ასული. ასეთი წელი და ჩემი მუშაკი წარმოადგენს ერთი ერთ შუქს ჩვენებურ ბნელ სამყოვოში, აი რას წერს ის ერთ თავის მეგობარს: „კიდევ კარგა რომ იმედს სრულიად არ ქრება და იმეითათ მაინც გამოიმუქებს, როგორც ღრუბლებიდან დაფარული ნათელი მზე! მრწამს უკეთესი მომავალი, მსურს ცხოვრებასთან მედგრათ შეტაკება... მინდა ჩაგროლოთ შევეუფლებო კუტაოდნათ მძიმე ტვირთი, ცოტაოდნი ნათელი მაინც შევიტანო. აი მის ბნელით მოკულ ცხოვრებაში, მეგრა ადამიანის სიკარვე, ძმობა, ერთობა, სიყვარული!.. აი ეს მთელი მანიფესტია ქალებისკენ მიმართული, ეს პროგრამა ყველა მოღვაწეთა სახელ-მძღვანელო; და მერე რა მიუხდეს სამაგიეროთ მის აეტორს? რა და გუტანლობა და ხელის შეშლა. ქუთაისის მყერიკლა ნაწილი ასე უხედება იმათ, ვინც ღირსი დახლოების, და მრავალ-ქამიერს უგალობს იმას, ვინც ღირსია განდევნის.

* *

მარა რალა მარტო ქუთაისი. ეს თვლილიც ბევრ რამეში მოიქუთოსებს. აქაც არის ერთი მალა მყერიკლა ჯგუფი, რომელსაც დღემდე არა გაუქმებია რა გარდა ლაპარაკი და ფართი-უფრთხისა. ამ ჯგუფის საუკეთესო წევრებს, რასაკირეელია, ქართველები შეადგენენ, მარა ახლა მათ ერთი არა ქართველიც ეცილება—ეს ქალაქის თავი გახლავს. აქამდღე მან თავი ვაგავინო როგორც საქმის კაცი sans phrase, ახლა კი ფრაზებისთვისაც რუტანებია ხელი და ღამის არის მის მიერ ყბათ არებულები საბჭო გააშტროს. ბ. თავი კი ხანია თქირა-ბს თავის თავს რამე დატყუოს და ქალაქს შემატოს. იფიქრა, იფიქრა და ბოლოს გამოიფიქრა ერთი შესანიშნავი პროექტი, რაც ამ დღეებში ქვეყანას აუწყა. რალაც მიზეზის გამო ქალაქს თურმე პერი არ ყოფნის, ხოლო ეს პერი ყველა ბატანიურ ბაღში ყოფილა

მოწყვედული და ქალაქიდან მალალი კლდედა შორებულნი. ვაგებრიტოთ ეს კლდე და ვაგიდეთ ბატანიურ ბაღშია — ამბობს ქალაქის თავი; ამისთვის საჭირო არ არის ბევრი რამ, დიდი, დიდი 40 ათასი მანეთი და მისი ჯანი. როგორც ხედავთ ეს გენიოსური მოსაზრება. მარა ამ ახალ მეპროექტეს ერთი თვისება სჭირს, ის სრულეობით არ იხედება ქალაქის საზღვრებში და სულ ქალაქ გარეთ მიიწევა. თვარა დანახავდა ქუჩებს დაბინძურებულს, ეზოებს აურულეებულს, სასმელ-საჭმელს დამალ-ვაფუტეებულს—ერთი სიტყვით მთელი ქალაქი ანტი-სანიტარულ მდგომარეობაშია და იმის მაგიერ რომ ამას შეეცდეს დიდი ყურადღება და თუ სადმე უფუტია ამის მოწყობაზე დიხნარჯის, ბ. თავი ბატანიურ ბაღში გვისტუმრებს თუ ქალაქი არ მოგწონს იქ მობძანდითო. ეს მგონი მოქალაქეთა თვალის ახედება, მათი ყურადღების გარეთ გატყუება და მეტი არაფერი.

* *

თუ ქალაქის თავი ჩვენ ყურადღებას ასე შორის იტყობებს, სამაგიეროთ ბაქოს მომრიკებელი მოსამართლე ერთ მეტათ საინტერესო კითხვისაკენ აქცევს ჩვენ ყურადღებას. ეს კითხვა: აქეს თუ არა პოლიციის უფლება ისეთი განკარგულება მოახდინოს, რაც კანონში მოხსენებული არ არის? ერთი ასეთი უნიკარგულება ბაქოს პოლიციისთვის გამოუცია: ფრინველ დღეების განცხადებებზე უფოთათ აღნიშნულ უნდა იყოს, რომ პატრონი ურია არისო. და რადგანაც 50 ხელისანს ეს არ აუსრულდება პოლიციისთვის სასამართლოში უჩივლია ბრძანებას არ ემორჩილებიანო. ამაზე 21 მაისს ბაქოს სოლომონმა დაადგინა: კანონს არ ემორჩილება არა ის 50 ხელისანი, არამედ თვით პოლიციისტერი, ვინაიდან კანონში ასეთი „უქაზების“ მზავისი არა არის რა ნათქვამი, ხოლო პოლიციის ნება არა აქვს კანონმდებლობის უფლება დიხმოსო. მალლობა დმერთს, ჩვენც გვევლია ერთი მოსამართლე!

* *

და ავრთვეთ ერთი მაზრის უფროსიც! მოგვხსენებთ, რომ სოფლის წერილ-ფება პოლიცია ხალხს სწორეთ მაშინ ვარტყს რალაც ბეგარაზე, რაცა ის არის სარჩო-საბადებელი უნდა მოიწვიოს და აღინარე დღეს ყანებს დატრიალებს. ეს ასეთი ყბათ-საბადე არ მოგწონს კანების ერთ სოფლის და მაზრის უფროსს საჩივარა მიართება: რადგანაც ამ დღეებში ემზადებთ წლის სარჩოს და ყოველ გვარ ვადასახანს—სწორეთ ამ დროს გერეკვენ და უნაყოფო საქმეს ვაკეთებებენ, ხოლო იმ მამულების გამაგრება, რომელიც ვასამაგრებელ ხევის ახლო-მახლო მდებარე-

ობს, ეკუთვნის სახელმწიფოს, თავად-ზნაურობას და მოქალაქეთ, ჩვენ კი მესედის არ მოგვსწევსო და თუ სადმე სამართალია ყველა მებატონემ უნდა გაემაგრეთ ზევი და არა მარტო ჩვენი. მახრის უფროსმა მოსმინა რა ეს დაადგინა: ბეგარისაგან განმითვისსუფლებნათ, როგორც გინდით ისე გააკეთეთ, გინდ სულ ნუ გააკეთებთ მხოლოდ თუ წყალობა წაიღოთ, ჩემთან ნულარ მოხვალთ და ნუ შემოიჭირებლებთო! იმედია წყალ-წალბებული ვეღარ იჩივლებს!

მეგაჰარის შენიშვნები

(ქ. მიუხსენია. 1)

აქურ. ვაჭრობაში მუშტართან სისწრაჲე და თავაზ ანათ მოქცევა ბევრს ნიშნავს. მუშტარი ერთნაირი ბატონია. ეს იმიტომ, რომ მას ფული აქვს, ის შეიდეგლია. ერთი მალაზიიდან მეორეში გადავლით ის არაუერს არ ჰკარავს, ვაჭარი კი ამით მოსაგებს ესალმება. ამის ასაკლებლათ ერთ-ერთი საშუალებდა მუშტართან თავაზიანათ, ზღილობიანათ მოქცევა და ამ როლის შესრულება ქალს მამაკაცზე ბევრათ უცეთესათ შეუძლია. განსაკუთრებით მიუწინებელ ქალს. ეს განხორციელებული თავაზიანობა, ხორც შესხმული ღმობა-გრება. მას ყველაფრის ნიჭი აქვს, მხოლოდ შეურაცხყოფის მიუყენება ან საზოგადოთ წყენინება არ შეუძლია. ის ამისთვის მეტათ თავაზიანია, მეტათ დამთმობია. შეხედებით, თუმცა ძალიან იშვიათათ, ისეთ ქარეულ მუშტარს, რომელიც მთელი საათი დგას დახლთან და ერთი რამე პატარა ნივთისთვის მთელ განყოფილებას გადმოაქითბიებს საწყალ ნოქარ ქალს. ერთი ისეთ მუშტართა ანი თქვენი უმორჩილესი მონაც ვახლადმე, ჩვენებურ ვაჭართან ჯაწჯლობას დაჩეგულმა აქ ჩქარა ვეღარ მოვიშლეს ეს წესი. მაგრამ ბედით, რომ მიუწინებელი ქალის მოთმინებას საზღვარი არა აქვს, მოაქვს და მოაქვს საქონელი, ვილაგებს ყველას წინ და ამით თითქოს გეუბნება: „შენი ავკაცობა, თორემ მე ეს არ მებზარება“.

და მართლაც მან არ იცის დაზარება მთელი დღე შეუსყუეტელ შრომაშია, მოძრაობაშია. მუდამ ფეხზე დგას, მაგრამ ვერ შეამჩნევთ, რომ ის დაღალული იყო. დაღალულობა მის სახეზე არ იხატება. შრომა მის ხელში სიცილით და მხიარულებათაა გადაქცეული. შრომა ცხოვრებისთვის აუცილებელი პირობაა. მიუწინებელ ქალს სიცოცხლე უყვარს და

ამის გამო შრომაც. ის შრომას უბედურებათა არ თელის, ლეთისაგან მოვლენელ რისხვით არ მიანია. ჰკითხეთ ქართველ ქალს, — რას თელის იგი ბედნიერებათ, უტყველათ გეტყვით, — სახლში ბატონივით ფეხის მოკცასოა. ე. ი. მას ბედნიერებათ უმობარაბა, უსაქმურობა, უფეხის მოკცა მოიანია. ახალა დავკითხეთ მიუწინებელი ქალს: „ბედნიერი ვარ, როცა ალაი მაქვს და ჯამაგირს ვიღებო“, მოგივებთ იგი.

ჯამაგირი, ფული აქურ ქალს აძლევს ეკონომიურ დამოუკიდებლობას, ხოლო ეკონომიური დამოუკიდებლობა კი აძლევს მას ოჯახურ დამოუკიდებლობასაც. ამას შემდეგ დღე-მამა, ან უფროსი ძმა, ან ბიძა მისი ბატონები აღარ არიან. ის მათ ყრუთ, უნებმათ აღარ ემორჩილება. ისინიც მის პიროვნებას ცნობენ და ამიტომ აქ „უფროსთ“ და „უმცროსთ“ შორის გამუდმებული ბრძოლა აღარაა. ასეთი ბრძოლა ჯერ კიდევ ქართულ ოჯახშია. ერთი მხრით მორჩილების მოთხოვნილი მხარე, მეორე მხრით — თავსუფლების მოტრიალელ ახალგაზობა. ვაჭები აქ აღრე თუ ვიან დამოუკიდებლობას მიაღწევენ, მაგრამ ქალი კი, როგორც ქალიშვილობაში ისე გაუთხოვებას შემდეგაც, დამოუკიდებელი რჩება და რჩება.

მიუწინებელი ასეთი ბატონობა, ერთის მეორისაგან დამორჩილება და ყმათ ვახდა აღარ არის. ქალს აქ ოჯახში თავისუფლება და დამოუკიდებლობა მოუპოვება. მხოლოდ მკითხველმა უტყველათ სახეში იქნათოს, რომ ჩვენ ჯერ აქ „ქალს“ — ქალიშვილს, გაუთხოვარ ქალს ეუწოდებთ. გათხოვილი, ოჯახის გამგე დიასახლისი თავისუფლებას უფრო მოკლებულია. აქური ქალიშვილი კი უტყველათ თავისუფალია, დამოუკიდებელია. ეს იმიტომ, რომ მთელ მიუწინებელ საცა კი მოსამსახურე ქალგია, ცხენი სულ ყველა გაუთხოვრები არიან. სამსახური, როგორც ვქვითი, ქალს დამოუკიდებლობას აძლევს და ამიტომ აქური ქალიშვილებიც მეტათ დამოუკიდებელი გამხდარან. მათ ფეხის გადადგმას, სადმე წასვლას, მოქმედებას, ასეთ თუ ისეთ ქცევას აღარაიენ უუჩრებს, არაიენ უთვალთვალეებს. მიუწინებელი ქალიშვილი გადის გარეთ თავის დიდ მამის სახლიდან, თუ შემოდის შინ, — მას ანაგროშს არაიენ არ თხოვს, თუ სად იყო, ვისთან იყო, რა გააკეთა, ვინ ნახა, ვის ელაპარაკა და სხვ. ყველა ეს მისი საკუთარი საქმეა ამაში სხვას გარეგის უფლება არა აქვს და არც შეუძლია. უყვარს ვინმე — ვსეც მისი გულის საქმეა, ეს მხოლოდ მას შეეება. მას მოუდის სახლში წერილები, არც მამა, არც დედა ამ წერილებს ჩუმათ ან ცხადათ არ გახსნის, არ წაიკითხავს, რომ თავის ქალის ამბავი გაიგოს, მისი ყოფა-ქცევა შეიტყოს.

1) იხ. „ქალი“, № 22.

ამის წინააღმდეგ მოქცევა სხვისი უფლებების დარღვევაა.

ქალის შრომა აქაური ოჯახისთვის დიდ რასმე ნიშნავს. მარა შრომა სხვა-დასხვა წარია. აღმართი ყოველთვის შრომაობდა და შრომას მნიშვნელობა ყოველთვის ჰქონდა. როცა ძველებურ ოჯახში ქალი საჩუქრად უხდა და მატულს ჩერდა, რომ აქედან წინაღობი მოექსოვა და მამისთვის ან ძმისთვის ჩაეცია, ესეც შრომა იყო, მაშინდელი დროისთვის დიდად გამოსადევი შრომა. აქ კი ასეთ შრომას ახლა მნიშვნელობა აღარ აქვს. ახლა მატული საჩუქრის შემწეობით აღარ იჩენება და წინდის ჩხირებით აღარ იქსოვება. ამისთვის უთვალავი მანქანება გამოგონილი და მათი შემწეობით ეთღლება. ქალი რომ ახლაც საჩუქრის მოაუჯდეს, ეს შეწყურებელი სულელობა და უნაგარიშობა რქნება. მანქანის განვითარებამ ქალის საჩუქრის სამუდამოდ მოაშორა. ახლა უფრო სასარგებლო სხენაირი შრომაა, — შრომა, რომელსაც ფული მოაქვს, რ მღს მგონებთათუ ფული შეიძინება, რითიც ყველაფერი იშოვება.

ეგრეობაში ცხოვრება ვასაკრია, ერთ კაცს თვისი შრომით ხუთი და ათი სულის დარჩენა — ვაზრკევა არ შეუძლია, თუ რომ ოჯახის ყველა წევრებმა ცხოვრების სიმძლე არ განაწილეს და თითოეულმა მათგანმა საერთო ოჯახური ცხოვრება არ გააღვილა. ნოქარი ქალიც თვისი ნაამაყვეით აადვილებს ამ ცხოვრებას და ოჯახში ქონება და კმაყოფილება შეაქვს. თავის ჯამაგირის მარტო კაბებზე და სერონობაზე არ ბარჯავს, არამედ ოჯახსაც უნაწილებს. ბევრია მიუხედავად ისეთი ქალები, რომლებიც მთელი ოჯახის სიმძიმეს თითონ საკუთრად ეწევიან. მაგალითად, მოკვდა ოჯახის მამა, დარჩენ მოხუცი ცალი, შეიღებნი, მხოლოდ ვაფი კი არა, ან დარჩა ვაჭქც, მაგრამ ჯერ პატარა, უწლოვანო, რომელსაც შლამა ჯერ არ შეუძლია. ასეთი დაბოლებული ოჯახი ჩვენში წყალწოდებულა, ამას ქერიე ოგერიო ჰქვია. აქ კი ასე არაა. მამის სიკვდილით ოჯახი აქ არ ილუქება და შემდეგშიაც ჩვეულებრივ განაგრძობს არსებობას. და ეს იმის მეორებით, რომ აქაური ქალი გარეთ გამოდის, შრომობს, ფულს შოულობს.

აქ ვასაკრეველიც არაუფრია. ეგრეობაში, საცა ფულის ძალა დიდად, საცა ცხოვრება ისეა მოწყობილი, რომ უფულოთ ერთი ფეხის გადადგმა არ შეგიძლია, ასეთ ქვეყანაში ცხადია, ყველა უნდა ცდილობდეს ფულის შეძენას, ყველა უნდა ეტანებოდეს ფულს. ეს ასეც არის. მხოლოდ უფრო საკვირველი ისაა, რომ მიუხედავად ამ ფულის ძებნაში ქალებს თითქმის მამაკაცებისთვის უფრობიანთ, მამაკაცები განუფენიანთ და მათი ალავი ამათ დაუქვრიანთ.

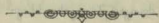
ეს მოეცემა, უტყველო, იმით უნდა აიხსნას, რომ ქალის შრომა საზოგადოთ მამაკაცის შრომასთან შედარებით ნაკლებ ფასობს. მამასადამე პირველი მიზეზი სიაფეა, რომ მიუხედავად ეკრებნი თავის მალაზიებში ქალებს ჩრევიბენ მოსმასხურეებათ. მეორე მიზეზი ისიც უნდა იყოს, რომ მიუხედავად ქალი მინდობილ საქმეს მამაკაცზე ბევრათ უტყვსათ ასრულებს. ის საქმის წარმოუდგენელი მუყაითია, საქმეზე არ იგვიანებს, არ იცის სმალოთაბა, არის მომთმენი, არ იცის პრეტენზიებიო, არის მარდი, ცქერტი, გამკრიბი და ვაჭრობაში ყველა ეს თვისებები მეტათ გამოსადეგია. — ხშირათ შეხელებით ასეთ სურათს: შეხელებით საწერიმალო დუქანში რისამე საყიდათ, იქ შემთხვევით მედქენე ქალი არ დაგხდათ. გამოდის ქმარი, გაძლევთ მოთხოვილ ნიეთებს, მარა ბოლოს ანგარიშის დროს უნდა ნახათ მისი ჰაპანწყევტა, იბნევა, ანგარიშობს და ოფლს ასახსნა. სულ რაღაც ოთხმოციოდ ფუნინგის რაიე იყიდეთ, მაგრამ მას ამის გამოანგარიშება მაინც უტკირდება. შემოადის ცალი და იხსნის თავის ქმარს გაკირეებიდან.... ერთ წუთში ნაყიდის ფასს ჩამოგიფლისთ, ფულს აიღებს, ხურდას გამოგობრუნებსთ და ასე სწრაფათ ეგაისტუმრებსთ. მისი ქმრისთვის რომ გეცადათ უთუოთ ნაყეარი საათი მაინც დაეგვიანდებოდათ! —

მამაკაცები ბევრს ამტკიცებდენ, ქალი კაცზე ნაკლები ტკუის და ნიქის არისო. ყოველ შემთხვევაში ეს აზრი მიუხედავად არ მართლდება, არ მართლდება ბევრ სხვა ადგილებშიაც. მაგალითათ... მაგრამ ამით ავიღებთ სავანს.

თავის ნიქს და მოხერხებას მიუხედავად ქალი არ ზოვავს, რომ დამოუკიდებელი, თავისუფალი იყეს. ის არა გვარ შრომას არ იზარებს, არ თავილობს, მხოლოდ იმისთვის, რომ სხვისი ბარგი არ შეიქენს, სხვისი სასაყვედურო რამ რამ არა ჰქონდეს. შრომა, შეუწყვეტელი შრომა, — აი მიუხედავად ქალის მცნება. საცა კი სამუშაოს შოულობს, ის სიამოვნებით კისრულობს ამას. მისი მოხელეობის ყველა გვარის მოხსენება და აღწერა გძელი ისტორიაა. მარა არის ერთი განსაკუთრებული ხელობა, იმაზე ჯერ არა გვითქვამს რა და მოსახსენებელი კია. რა ხელობაა ეს? ამას ახლავდენ ენახეთ.

ფ. მატრიაშვილი.

(შემდეგი იქნება)

ორი სურათი.

I.

მნახე ტურქეთის მეზობელ მდებარე
შეკარებულნი რომ ისინი ერთი,
მალევე გმნობათ კატრებულეს
სამო, ნახი ბახი ქვინდით!..

იქვე ასეა, გარდისა ბუჩქზე,
ბულბულის ნახე ეღერადა ტკბილათ,
და, ვინც მის ასეთს აღერა შა იქვე,
ქუბათ ქუბს ასხამდა იმით!..
დაბის გუბავი ორ ბუნდართათ
თავს დასტკეროდა, დაჭაბათათადა
და მით დამტკბარსა, მარწყინასა ხასეს,
უფრო და უფრო სიამეს ჭვენდა,
და ცელცი სოი მოუსყენარათ
უკველით შორის მიწი-მორბოდა,
და ტრფილთ წუნარს ნახს უძღვრდა,
თავს ეგლებოდა, ეფინჯოდა!..
„მიუკახარ, ტურფავ, და შეკარებო—
შენა გვამ თავს, შენ შევხარ დემთათ!“
— მეც, შევაო— იყო მსუსი
და ტრფილთ ტურნი შეერთა ერთით!..
ვთქვა, ოს, ბუნჯავ! ვართლი რამ ხარ,
ნეტარებითა გარმოცული!
რათ გუბინს, კვალ უკვლავი ვყოთ,
რომ შენით დეტკბეთ უკველი სული?!

II.

გნახე იმავე დროს იმ გარდის ასეა
შეკარებულნი გმნობათ მისილით
ეღო ჭახუვი, სიკვილს ებმდა და
ჩამოკანკალი, თმა ახერხებდა!
ტურქეს აღედა, ენას ანარკვდა,
ჩნდა რომ რადიის თქმას დამოხდა.
ვინ ივის. იქვე სიკვილას წიწით
დუდის, მისს, დისა ხასეს ნატრობდა!
მაგრამ ამათ, ცხმს მშობლებს
გერ შეუსრულა მშობლური ვალი;
და მოკლებულმა მსხობლეთ ზრუნვას,
საუკუნოთა დასტუჯ თვალს!..
ბულბულებს დაჭკარ შეუსარეთ სიმებს,
სიამ უკვალეს ჩამოგმინას,
და უდროთა შეგარას ჭახუვის
ცლოვის ხარს მიუღიდან!..
დაბის მოთარქმ თავისი სხვა

ისის ტოტეში გამოაქრინა
და მათენა შეგარას სხეს,
მიუღედას, შევი მოჭვიანს!
გული მომიკვდა და ვთქვი, ბუნჯავ!
ბოროტი რამ ხარ, შინით ღვებოდი;
სეთის რომ სულ მისხო ქვეუნთ სიგოქსელი,
არც ერთი დარჩეს აღაშვიდი!..

კ. გოგოლაძე.

კრიტიკული შენიშვნები.

„მამს განდევნა“ შოკოქან რეზანი, თარგმნილი გურამ
ნულიან ზღ. ს — შილის მიერ თფილისი 1897 წ.

შოხულების გამოცემით ნმდელი სომელიტო
ქართული ლიტერატურის საუბრებში შეტანილი. იმე-
დევ გეგეს, რომ ბ. ა. ს — შილიზა რაკი ერთ-
ხელე ხელი მიყო ამ ინდოეთის კოასსიკური თხუ-
ლების თარგმნას, მანამ თავს არ დაანებებს, სანამდის
პოემას „რამიანას“ სრულათ არ შეგედენს ქართულ
ენაზე. ჯერ კიდევ ბევრი ქვეყანაზე ისეთი განეთა-
რებული და ლიტერატურული ნაწარმოებით ვაძლი
დრებული ენა, რომ ეს ძვირფასი ვანიძე უძველესი
კაცობრიობის გონების ნაწარმოებისა არა აქვს ნათა-
რგმნი და ვერ დამტკბარს მისი შინავანი და ვარგე-
ნი შეენიერებთ.

ბ. ა. ს — შილის ჩვენ დიდი ხანია ვიცნობთ,
როგორც ევროპაში განეთარებულ კაცს, რომელიც
ოთხი წელიწადი ქვეყნის უნივერსიტეტში სხვათა
შორ-ს გულდადებით სწავლობდა მსოფლიო ლი-
ტერატურას, განსაკუთრებით ინდოეთის ლიტერატუ-
რას შეენიერა ფრანგული თარგმანებით. ბ. ა. ს — ში-
ლი იმ დროს მიეცელა ერთ ფრანგულ წიგნს სტუ-
დენტებისას, რომელთაც თავის სპეციალობათ ვაგე-
დათ მსოფლიო ლიტერატურის კლასსიკური თხუ-
ლებების კრიტიკულათ შესწავლა ესტეტური კანო-
ნების ფარგალ ქვეშ. თავის მხრით თვით ა. ს — ში-
ლიც ვაუზიზარა თავის ამხანაგებს „ეფუხის ტყაოსნის“
შინარსი და მისი სტოლონური შეენიერება. იმ დროს
იყო, რომ ბ. ა. ს — შილიზა დიდი ყურადღება მი-
ქცოა „ეფუხის ტყაოსანს“, როცა მან შეადარა იგი
დიდებულ ინდოეთის პოემას „რამიანას“. ის კიდევ
მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ რუსთველს „ეფუხის
ტყაოსანს“ აქვსო შინავანი კულტურული კავშირი
სახელგანთქმულ ინდოეთის პოემასთან. მაგრამ ზოგ
შემთხვევაში ჩვენის აზრით „ეფუხის ტყაოსნის“ ცხო-
ვრების იდეალი, აზრთა სიღრმე და სისტემა ეტიკისა,
ცხოვრების ზნეობრივი ეთარებინა, ერთი საფეხური

კიდევ უფრო მაღლა დავს „რამაიანისაზე“. ეს ასეც უნდა ყოფილა ყო, რადგან „რამაიანა“ მოხედა წინასწარმეტყველის თანამედროვე კულტურის ნაწარმოებია 1500 წლის წინეთ ქრისტეს დაბადებამდის, მაშინ როდესაც „ეფეზის ტყაოსანი“ 1200 წლის საქმეა ქრისტეს შემდეგ, ასე რომ „რამაიანას“ და ეფეზის ტყაოსანს „შორის ორი ათას შვიდასი წლის კულტურული (გონებრივი განვითარების) მანძილია. თუმცა ეს ორი ნაწარმოები სულ სხვადასხვა ტომის ერებისა ეპოქებით ასე დაშორებული არიან ერთმანეთზე, მაგრამ ცხოვრების ვითარება, საზოგადო წეს-წყობილება, ზნეობრივი, მორალური ტენდენციები ორივე პოემებისა ბევრით არ დაშორებია ერთმანეთს და ბევრ შემთხვევაში თითქმის ერთი და იგივეა. ეს ამტკიცებს იმ საკვირვარეს ისტორიულ შემტყუნებს, რომ კაცობრიობის გონების განვითარებას ახალ ისტორიულ ეპოქამდის საკვირველათ წყველა უფროა. ათასი და ორი ათასი წლებით საზოგადო წყობილება კაცთა შთამომავისა თითქმის ერთსა და იმავე ფარგალში ყოფილა ჩამწყვედული; ქართული წარმატება არა მოუხდენია მათზე. რელიგიური — ფილოსოფიური შეხედულება ქვეყნურებაზე და ექლის ზნეობრივ ბუნებაზე კაცობრიობაში თითქმის ერთი და იგივე ყოფილა უსხვაობი დროიდან. „რამაიანაში“ გნებდეთ იმავე ფეოდალურ წეს-წყობილებას, იმავე ზნეობრივ ქადაგებას, იმავე შეხედულებას კაცზე, ქალზე, მათ დამოკიდებულებაზე ურთიერთ-შორის, სიყვარულზე, პირიანობაზე, ხელმწიფის განუსაზღვრელ უფლებაზე, მისი მძაინების ვალდებულებაზე, საგმირო საქმეების ერთნაირ ელემენტობაზე, — ერთი სიტყვით როგორც „რამაიანა“-ში, ისე ეფეზის ტყაოსან-ში კულტურულ ძარღვის მოძრაობას ერთი და იგივე ფეოდალური წეს-წყობილება, ერთი და იგივე ფეოდალური ქველ-მოქმედების პრინციპი, ერთი და იგივე ფეოდალური რღველები ამოძრავებდნენ, თუმცა ეს ორი თვითარს გონების ნაწარმოებს სხვადასხვა ეპოქებისა არავითარი ნათესაური მიმამკვილეობის კვალი არ ატყვია. „რამაიანაში“ სულ სხვა გარემო ბუნება დახატული. მისა საზოგადო წეს-წყობილების ფორმები, კლასთა შორის განკერძოებული ვითარება უფრო გაქვედებულია, ვიდრე ეფეზის ტყაოსანის“ ქვეყანაში, თუმცა ყოველი მკითხველი შენიშნავს, რომ ორივე ეს ცხოვრება ერთნაირ ფეოდალურ ნერვზე ყოფილა გაფურჩქნული და დამწიფებული.

ამ გარემოებამ ზნე ა. ს.—შვილის აფიქრებინა თანაბარი შესწავლა „რამაიანისა“ და ეფეზის ტყაოსანისა“, როგორც შედეგად იყო ფრიად ნაყოფიერი ზნე ა. ს.—შვილისთვის. ამას ამტკიცებს მისი კომენ-

ტარები ეფეზის ტყაოსანის“ შესახებ. ის ვაჭრობის ეფეზის ტყაოსანის“ კითხვაში, შეითვისა მისი სტილი, ენა და ზედმოწვევით შეისწავლა ქართული სიტყვიერება უზენაესი განვითარების დროისა. თვით ზნე ს.—შვილის სტილსაც ეტყობა, რომ იმას ძველი ჩვენი მწერლობის მინუშები მეცამეტე საუკუნემდის სკამათ უკითხავს; ამას მოწმობს თვით „რამაიანის განდევნის“ ჩინებული ქართული. სამწუხაროთ ახლანდელ ჩვენ პსევდო-კლასიკურ ლიტერატურულ ენას, რომლითაც იწერება ვაჭ. „ივერია“ და „მოამბე“, გზა და კვალი აურევია მისთვის და ბევრგან იმის თარგმანი ენის ფორმები სტალისტურათ გადაჩვეულია. მაგალითათ, ზოგან აქვს მას ხმამაღლა „თეარა“, ზოგან „თორემ“. ცხადია თვით ზნე ა. ს.—შვილს რომ ჰქონოდა, რომელია უფრო ნამდვილი ამ ფორმებშია, ის მოგიგებს: „თეარა“ უნდა იყოსო, რადგან მან ზედმოწვევით იცის ქართული ენა და ეტიმოლოგიითაც ადვილათ მიხედვება, რომ „თეარა“ ბუნებით წარმოდგარია ორი სიტყვისაგან „თუ არა“, ხოლო „თორემ“ კი ამ ფორმის გადახმინებაა. ძველ მწერლობაშიაც მეცამეტე საუკუნემდის „თეარა“ იხმარება და ეს მარგალიტი ფორმა დღესაც ცოცხლათ არის დარჩენილი მითან იმერეთში, სადაც ენა სუფთათ შენახულა. აგრეთვე გადახმინებულში ფორმა „მოგისმენით“ (პირველი გვერდი, ბოლო სტრიქონში ნახმარი) „მოგისმენით“ მაგირათ. „მომისმენით“, „მოგ-სმენით“ და არა „მომისმენით“, „მოკისმენით“ და სხვა ამ მაგალითათ „სტეკევენი“, „სტეკიბოძენი“, „სტეკორებენი“ და სხვა. ვინც ფილოსოფიური კანონები იცის, ის ცხადათ დამტკიცებს, რომ ორი ერთგვარი ხმების შეერთება, მაგალითათ ორი კბილის ხმების—,სც“, ან ორა ტუჩის ხმების—,მგ“, ან ორი სასის ხმების—ქკ“ და სხვა. არა კეთილხმოვანობის გამო განმეგვეული, უაყრულია ცოცხლ ენაში. ქართულ მწერლობაშიაც მეცამეტე საუკუნემდის არსად არ იხმარება ასე, არამედ ყოველგან წერენ: „სტეკიბოძ“ და არა „სტეკიბოძის“, „სტეკორებს“ და არა „სტეკორების“, „სტეკევენს“ და არა „სტეკევენს“. რა ენაც უნდა აიღონ, —სემიტური გინდთ თუ არიული, —არც ერთ მათგანში არ არის, რომ ძირეულ ზმნის ნაწილს რაიმე ასო წინ ჩაერთოს გარდა პრეფიქსისა; „სტეკევენი“ ასო „ს“ რომ პრეფიქსი არ არის, ამას ყოველი მკოდნე ლინგვისტიკოსა ადვილათ დამტკიცებს; ხოლო კეთილ, ხმოვანების წინააღმდეგე რომ არის, ამას თვით კბილის ასოების ერთთ შეგმა და ისე გამოთქმის შესუსპაპობა ამტკიცებს. მან საიდან მოხდა ამ „ს“ უაფილით მისა ყოველი ზმნის სათაურში? იქნადა, რომ პსევდო-კლასიკურმა და სხოლასტიკურმა სიტყვების გაზეო-

დებამ შეგვიძინა უაზრო ფრაზეოლოგიით ენის ეითომც გალამაზება. მაგრამ სამწუხაროთ გალამაზების მაგიერათ ენა გადაგვიარების გზაზე დადვა. ყოველივე შემოთ ნაჩვენებობათა ვადაპრებილი ზე კსეველ-კლასიკური მიმართულებით დალამაზებული ფორმები შემოვიდა მერქილმეტე და მეთერამეტე საუკუნიდან, რომელსაც ვახტანგ VI და ანტონ კათალიკოსი დიდ გავლენას ახდენდნ ახალ ქართულ მწერლობაზე, როდესაც უკიდურესი სხოლასტიკით გამსჭვალული მოძღვარი ადგენდა ქართულ ღრამატიკას ლათინური და სლოვენური ენების ღრამატიკული გეგმებით და არა ქართული ენის ბუნების მიხედვით. თუმცა ეს პერიოდი განახლების პერიოდი იყო ჩვენ ლიტერატურაში, მაგრამ ლიტერატურული ენა კი საშინლათ დეცა მითო, რომ ხელოვნურათ ვადამანჩებელი ღრამატიკული ფორმები შეთხეს. ყველაზე უფრო სამწუხარო ის იყო, რომ მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევარში ანტონი კათალიკოსისა და ვახტანგ მეფის საისტორიო კამისის ხელოვნურა, არა ბუნებრივი გავლენა ენაზე პლატონ იოსელიანმა და დჩუბინაშვილმა დააკანონეს ქართულ ლიტერატურაში. ამ გავლენას ქვეშ წერდენ თ. გ. ერისთავი, თ. გრ. ორბელიანი, თ. ვახტანგ ორბელიანი. და სხვ.; ხოლო ამ უკანასკნელების გავლენა კი თ. ილია ჭავჭავაძის და მისი სკოლის მწერლების სტილსაც მტყობა. ასე გაშინჯეთ თვით აკაცო არ არის თავისუფალი ზოგიერთ ფორმებში ამგვარი გავლენისაგან. მაშე ვა გასაკვირველია, რომ ბ-ნი ა. ს.—შვილი, რომელმაც თუმცა ზედმოწვენით იცის ქართული ენა, მაგრამ მანც ამისგამო ირყევა ზე ბუნებრივი ეროვნული სტილი აქამდის ვერ შეუთესებია. თუ გვინდა, რომ ჩვენი ქართული ლიტერატურა ახლანდელი დროისა მალე დაადგეს ბუნებრივ ეროვნულ ლიტერატურულ ენას და უარყოს ნაუსული ხელოვნური ვადაპრებილი ქართული სამწერლო ენა, საჭიროა ჩვენმა ახლანდელმა მწერლებმა იკითხონ ძველი ხელნაწერი ნაწარმოებები, ეტრატზე დაწერილები, მეცამეტე საუკუნემდის რაც არის, და ამასთან ერთათ ხშირათ იმეზაერან ქართლ-იმერეთის მითან ალაგებში და დაკვირვებით მოისმინონ იქაური ენის კილო. მაშინ ისინი დარწმუნდებიან, რომ ამ ცოცხალ კოლოსში, რომელიც დღემდის ხელოვნური ლიტერატურისა და რუსულ-სპარსულ-სომხური ენის ზეგავლენისაგან თავისუფალი დარჩენილა და უზენაეს წერტილამდე განვითარებულა ძველი ქართული ენის ფორმები, მისი კილო და სიმარტივე მარგალიტებით ცოცხლათ შენახულა. ეს დღემდის ცოცხალი ბუნება ქართული ენისა, ძველი დროიდან შენახული, მისი სიმარტივე, სიადილე და ევოლიუციო-

ნურათ წარმატებული მისი ახალი ფორმები, აი, რა უნდა ვეძიოთ და რა უნდა ვეცხადოთ ბურჯათ ახალი ქართული ლიტერატურული ენისთვის. ამ გზას შეძლების გეზათ ადგია „კვლის“ ენა, თუმცა გერჯერობით ვერც ის აცილებია საზოგადო სენს, ზოგიერთ დამხინჯებულ ლიტერატურულ ენის ფორმებს, როგორც მაგალითათ ორკვე მრავლობით რიცხვებს: „კარებები“, „კაცებთა“, „ქალებთა“ ზე სხვას მრავალს ამისთანებს.

გუსურებთ ბ-ნი ა. ს.—შვილს მის ენის ცოდნასთან რომ თვის კილოს მიზლა-მოზლას თავი დაანებოს და ენისი სტილი განათავისუფლას ხელოვნური კსეველ-კლასიკური ზეგავლენისგან და დაადგეს ნაძვილ ეროვნულ მდაბიო ენის ლიტერატურულ კილოს. ეს მით უფრო მოსახერხებელა მისგან, რომ მას ქართული ენა მეცნიერულათ აქეს შესწავლილი.

მ. ზაკაძე.

ჩ ე მ ი ს უ რ ა თ ი.

ღიდი ხანია მსურს ჩემი სურათი ეიქონო. ჩემ კაბინეტში რომ შემობძანდეთ, რომელი დიდებული პარის სურათი გნებავთ იქ არა ნახათ, თითქმის ყველა წარჩინებულ მეცნიერების და მოღვაწეების სურათებით არის შევნილი მთელი კედელი, მე, მართალია, აზოფერი სამეცნიერო თხზულება არ დამიწერა, მაგრამ ჩემ კორესპონდენტებს ანა დომხელ დაუშვენებია ჩვენი ვახეთის ფურცლები, ჩემი სატირიული ფელეტონები ღმერთმა შემარცხინოს შედრინისას თუ ჩამოუვარდებოდეს. პირველი ჩემი ფელეტონი რომ დაიბეჭდა, მკითხველი საზოგადოება აღტაცებით გაიძახდა: „ჩვენ მწერლობაში ახალი შედრინი ამობრწყინდა“, თუმცა ხან და ხან გამოვაშუქებ ჩემ ფელეტონებს, თუმცა ძალიან იშვიათათ კი. ხომ გავგონიათ უკედეგი შოთას სტუქეები: „ოდეს ტურჟა გაიჟფეს, აღარ ღირდეს არცა ჩირაღა“. დიხს, როგორც ხედავთ, ჩვენ მწერლობაში საქმათ თვალსაჩინო ადგილი მიჭირავს, მაგრამ ამით მინც და მინც არ მომამქეს თავი ილიებულათ. მე სულ სხვა ვავარი დიდებული დამაბინ ვარ და ამ დიდებული გეზრის, ე. ი. ჩემი, სახე რომ მსოფლიო დიდებულთ სახეთა შორის წამოიკიშოს, სრულიად საძრახისი არ იქნება.

ჰო, როგორც მოვახსენეთ, დედი ხანია მსურდა ჩემი სურათი მქანოდა. ბევრ ფოტოგრაფს მივმართე, მაგრამ ვერც ერთმა ვერ გადღიო ხეირიანათ. ფოტოგრაფმა გარეგანი სახე თუნდა ჩინებულათ და

ხატს, შინაგანი სულის ვითარების გამოხატვა მას ხომ მაინც არ შეუძლია. დალოცოს ისევ ჩემი კალამი! ამის შემწობით რომელი ფოტოგრაფი გინდა არ გვახუნო? ვარგვან სახესაც დავხატავ და სულიერ მტეროდენ ტოკეასაც ჩინებულათ გამოვხატავ. მაშ დავწყოთ!..

ვარგვანობით კარგა წარმოსადგვი, ფართო მხარბეჭიანი ვაგაკი ვარ. ჩემი ზარბა, ძარღვიანი მუშტები საქულა კინტუსაც კი შეშურდება. ფეხებიც, რასაკვირველია, სრულიად შეფერვება ხელებს. ეს კია, რომ ნამეტანი ნებინგული ცხოვრებით და სხვადასხვა კონსტრუქციის ხმარებით მტრთ ვავისათუთ თავი... ჩემი თავი, მართალი მოვახსენოთ, ძალიან ძნელი ასაწერია, როგორც მიზარეს თურმე უკუღმა დებადებულვარ. საწყალი დედაჩემი თურმე რი დღე ეწვალა, მაგრამ ვერ განთავისუფლდა. ბოლოს, მშობიარე რომ მაინც გადავჩინა, ბებიას ვანგზრახა ჩემი მოკლე და ასუსათ გამოვლევჯა. ისიც იყო თავზე ხელი მომიჭრა, უნდა და ვაქექუქა, რომ ჩემდა ბედელ უტკრათ დავიბადე. იმ შეჩვენებულ ბებიას ჩემი თავი საშინლათ დამეხანჯებია, მერე კი ძალიან ცდილან რამე წარათ გავსწორებიათ, მაგრამ ცოტადენი ხინჯი შუბლზე მაინც შეტყობა. ძალიან ვავიტირებვით გამოცნოთ სად თავდება ჩემი შუბლი და სად იწყება საქორხე, ისეა ორგე ერთთ ჩახნევილ-ვადაბრტყელებული... საქორხევე კი ხანია ერთი ღერო ბალანიც არ მომეძებება. კინუნენს სითხე ზედ ბებერი დავლივ, არც კოკონაშვილის თმის მომყვანი წაპალი დამცილია, მაგრამ მაინც არაფერი ვმეწვლა, სახაბოთო ბოლოკეითთა ვადატელოცალი და სხვადასხვა ზეთებისკან მზეზე ვეცხვლით ბუყურიალებს. შუბლს ქვემოთ ორი პატარა, მოგძოწ, წერილი, ნამდვილი ჩინური თვალეები მაქვს. ფერის რა მოვახსენოთ. ჩემი თვალეების ფერი ქართულ ლექსიკონში, ვეკრებ, არც კი უნდა იყოს. არც შვია, არც ცის ფერი, არც თავლის ფერი... რაღაც სულ სხვა გეპრო, თავისებური ფერისაა. ზოგიერთი ვესლანის სატირიკისი ღორისას უფრო ამახსენებს. ჩემი თვალეების გამომეტყველება სწორეთ საოცარია. დიდი სიტყუე კი უთქვამს, ვილცამ თქვა: „თვლი სულის სარკეა“. სრულადაც არა, ხსენს რა მოვახსენოთ და ჩემი თვალეები კი უნდა გამოეფიციბოთ ამ კანონიდან. ამ წამში რომ მენ წინააღმდეგ ვაღწეო მხამს ვილესავედ, ჩემ თვალეებში ლბობიერებისა, სიყვარულისა და სიწარველის მეტს ვერაფერს ამოიკითხავ. ოა, ბევრი, ძალიან ბევრი გამიბამს მახეში ამ ჩემი თვალეების შემწეობით!.. თვალეებს შუა იალბუზიეთ ამართულია ჩემი უხარ-მახარე კეხიანი ცხვირი, ამის წყალობით ერთ ხანს სარკეში ჩახედვაც კი მგზარებოდა, თავი კინაღამ შემამძულა. მაგრამ ახლა ამ ჩემი უშველებელი ცხვირით კიდევ ვამყოზ, ყველა

დიდებუო მეცნიერებს და აზროვანთ თურმე დიდი ცხვირები ჰქონიათ. ამ რამდენიმე წლის წინთ ჩვენ ვახეთმაიც იყო დაბეჭდილი ეს ამბავი. საკვირველი კია ლმერთმანი, ცხვირის ჭრუსათან რა კავშირი უნდა ჰქონდეს, მაგრამ ასე კი ყოფილა და! ყოველივე ამას დაუმატეთ კიდევ მოკლეოთ, a la Boulanger შეკრეკილი წვერები და ჩემი ვარგვანი სურათიც მხათა.

ოო, ახლა კი ჩემი დახელოვებული, ყოვლით შემძლე კალამიც სასოდავთ კენესის და წრანებს! საბრალოს აფრთხობს და აშინებს წინაგრძობა. მეტათ რთული და ძნელი სავანი აქვს მას ახლა დასასურათებელი. ვანა სახუმარო ასაწერია ჩემი შინაგანი... არ იფიქროთ ვითომც შე ფილტვებისა და კუჭის აწერას ვაპირობდ. კუჭი, ფილტვები და წელეები მეც ისეთვე მაქვს, როგორც საზოგადოთ ყოველ ადამიანს და ეს ადამიანის შინაგანი ნაწილები ანატომიაშიაც საკმაოთ კარგათაა აწერილი, მე მოვახსენებთ ჩემ შინაგან, სულიერ მხარეზე. ჩემი სული კი, როგორც ყოველი დიდებული ადამიანის, რა თქმა უნდა, უჩალო მომაცდავის სულს არა ჰგავს. როგორც მოგესხნებათ (შეიძლება არც კი მოგესხნებოდეთ), ვენიოსი ერთი კაცი კი არაა, არამედ კრება რამდენიმე ასი და ათასი ადამიანისა (ნუ დავიფიქვებთ, რომ მე ფიციკურ რაოდენობაზე მე არ მოვახსენებთ, არამედ — ფსიხურზე). და იგი მით უფრო ვენიოსია, რამდენათაც თავის პირადობაში წარმოადგენს მთელი კაცობრიობის განხორციელებას მისი ავითა და კარგით. მაგალითათ ავილოთ თუნდა შექსპირი. როცა იავრა ვენახტვდა, თქვენ გვწონათ, რომ ამ ტიპს ის ქუჩაში დავძებდა? შემცდლო ბძანებით! იავრა, ჰამლეტც, ოტელიოც, შეილოკიც და სხვადასხვა თითონ შექსპირი ბძანდებოდა. ძალიან ტყუილია, რომ ამბობენ: „ამა და ამ მწერალს დიდი დავიკრება ბტუბა ცხოვრებისაა“. დავიკრება, მართალია აქეთ, მაგრამ ვარემე ცხოვრების კი არა, არამედ თავისი შინაგანი ბუნებისა. ასეთ შეცდომაში იმიტომ შედიან, რომ ფიქრობენ: ჩემი ნაკლი ჩემს მეტს არავის აქვს, ჩემი საკუთრებაა, მწერალი დამვიკრებოდა, ეს ჩემი ნაკლი შეინიშნავს და თავის თხზულებაში დაუსუსათობიაო“. ეს რომ ტყუილია, მე გამოცდილებით ვიცი. აი, მაგალითათ, მე რა ვინდა, რომ არა ვარ? გაიძვერაცა ვარ, ფარისეველიც, მოალაბტც, ქურდიც. ასე წარმოიდგინეთ, კაცის მკვლელებს კი. მართალია, ჩემი ხელით კაცი არ მომიკლავს (ო, საშინლათ მეშინია თოკისა და კიშპირის!), მაგრამ ჩემი ხრიკებით კი იმ ზომამდის მიმიყვანია, რომ სიმშლით მომცდარა. ახლაც, მართალი მოვახსენოთ, დიდი სიამებებით მოვკლავდ ზოგიერთებს, სულ ლტემა-ლტემათ ავკუწავდი, მაგრამ თოკი, ის შეჩვენებელი თოკი!.. ამა სულს ქვეა თქვით, ვანა თქვენ კი მოკლებული ხართ ამ ცოდვებს? ცოტათი იავრა ბძანდებით, შეილოკიც, ჰამლეტც!.. რასაკვირ-

ველია, ცოტათი და არა მთლათ, თორემ სრულიად რომ იავრა იყოთ და სხვა შექსპირის გმირები ყოფილიყოვეით, მაშინ ხომ თქვენ თითონ გენიოსი შექსპირი იქნებოდით. გრძნობთ, ძალიან კარგათა გრძნობით ჩემი სიტყვების სიმართლეს, მაგრამ... მაგარი ის არის, რომ ამ ჩვენ წამხდარ ღღრმა სიმართლის გამოკვლევებას ყველა უფროხის და თავი აწველობათ მოაკლეს. მეც, რასაკვირველია, რავე ომერთი ვამიწყრებოდა და როგორ გაგებდელი ჩემი კოლეგების გამოხეურებას, მაგრამ ვინ იფიქრებს, რომ ყოველივე ამას ნაძირითა ჩემ შესახება ვერც „ბე — ლს“ ვილაკებ ანაჩიარა დაუწერიაო; იტყვიან და შეიქნება ერთი თავის მტერევა ამ საარაო გმირის გამოცნობაზე. ზოგი მუშტებას კი ჩაიკრავს გულში და დაიწყებს უშვერ ლანძღვას. ნუ, ბატონებო. ნუ ილანძღობთ! ვილაკე ჩემს; ბე — ლის, პატიოსნებას, რომ ეს ჩემი საკუთარი სურათია და სხვას არავის შეეხება.

როგორც ხედავთ, ჩემი სულერია მხარე ისე მარტივი არ არის, როგორც უბრალო მამაკედის, და, როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, ძალიან ძნელი ასაწერია. ყოველივე წეს-ილმანის აწერას რომ გამოვუღებ, ძალიან შორს წავიყვანას. ისეთ, რაც შეიძლება მოკლეთ, სხემატურათა ჩემ ცხოვრებას აკიწერთ და ამ ჩემი ავტობიოგრაფიით ჩემი სულის სარკმელში ცალი თვალით მაინც თუ კი ჩაგახედოთ, მეტს ნულარც თქვენ მომთხოვთ.

მე ვახლავართ ერთი მიყრუებული სოფლის, უზიკეთის, პრიინტნიკის შვილი. მამაჩემი ერთი საწყალი, ღარიბი, ჩინარისა ახნაურთაგანი იყო. რა თქმა უნდა იმ შეტარსენებულ დროს, როცა პრინტნიკის ერთ ცხენათ იყიდდ, ტახტის ახნაური პრინტნიკათ არ დადებოდა. გვიჩი კი სწორეთ დიდებული მაქვს. ჩემი გვარის კაცები ბევრი თვალიც კია, ჩემი გვიჩის წყალობით ბევრს მეც თავადი გვინივარ და ბრწყინვალეობით მისინებებენ, მეც შორეულ ნაცობებში თავი თავადათ მომაქვს. ერთხელ ნამდვილათ ვთავადებულც კი ვანივზრახებ, მაგრამ ძალიან ძვირათ დათოვდა ჩემი გენზრავა. იმ შეხენებულმა ახნაურთ დღეუტატთა საკრებულოს მდივანმა ბევრი წითლიანები დამტყუა, მაგრამ ამათ, არ იქნა და არა, ვერ შემიშ-ისა თვალითის ბრწყინვალეობითა. ომერთმა აკურთხოს კიდევ, რომ არასდ ვაუშოვადენება ჩემი გენზრახვა, თორემ, შენი მტერია, ქვეყანა ყბათ ამიღებდა და ბ. ორ-ანი ყბათ-ასაღებ წყალ-წასაღებ“ ამბებში ამიპოვაფინებდა თავს. ან კი რათ მინდა თავადობა, თუ უმისოთაც ბევრს თავადი ვეგონები და მუდამ ბრწყინვალე თავადების წრეში ვტრიალებ!

ჰო, როგორც მოგახსენეთ, მამაჩემი იყო ერთი საწყალი პრინტნიკი, როგორც ღარიბებს ქრიათა ჰქირს, მამაჩემსაც ღმრს ვარდა ბარე ცხრა შვილი ჰყავდა კიდევ. რა თქმა უნდა ამდენი სულის მოვლა ძალიან ძნელი იყო. დედა თოქქმის ყოველ წელს მოლოსნობდა და ხშირათაც სწეულობდა. ჩვენ ისე პატარები ვიყავით, რომ ჩვენით პირის დაბანასაც კი ვერ ვაწერებდით, ყველანი ჩამოვზრეწილა-ჩამოვლეთილნი, ნახშირითა და ტალხით ამოვთავსეთ ვერ ვიყავით მაინცა და მაინც კარგი სანახავი, ჩვენსა კაცს

არ შემოვსელებოდა. ამდენი ბავშების ტირილისა და ჩხუბისაგან ყურთასმენა აღარ იყო. საწყალ დედას გული წაწყალბებულ მჭირდა აღრზავრით. მამა საშინელი ავეულო იყო, ის რომ სახლში შემოვიღოდა, უცბათ დაეწუნარდებოდით, ძალიან მაგარ-მაგარი სილღები იცოდა ცხონებულმა. მე ყველაზე უფროსი ვიყავი, კარგათ მახსოვს ჩემი პატარაობის სახე. რომდემ მხანდენ პირს თუ არა, ამ მაგონდება. თუ მხანდენ, ვგანებ, მარტო აღდგომას და ზოგიერთ დიდ დღესაწყოლობით, ეს კი კარგათ მახსოვს, თვალებს შემეძლოთ მუდამ მჭირდა ჩამდედა ცრემლებსაგან ჩამინარეცხი წერის შავი ზოლი და გოდოლა, ძალზე გამოზბერილი, მუცელიც მწივე მსხლისა ტყეების ჩამონადენი წვერისაგან ამწირივე ზოლები მჭირდა აქრელებული. ცეცხლზე ნაფოსები გრძელ გამომხარი კანქებიც წითლათ და ლურჯათ მჭირდა რელებული. უსაკმობისაგან ფეხის გული ისეთ მჭირდა მჭირდა გამაგრებულ-გაქვეებული, რომ იკალიც იშვითათ შემერქობოდა. თორმეტ წლამდე პერანგის პირა დაედიოდა. ო, რა სიამოვნებას გვრძნობდით, როცა ღმრ თვადიან ბოლომდის ჩაფხრეწილ თორჯი ლიანის ჰერანგის კალთებს სირბილ ის დროს ქარი უქან მალლა-მალლა ააფრიალებდა!

„ბე — ლს“

(შედეგები იქნება)

წერილი რედაქციის მიმართ.

ქართულმა გაზეთებმა შეგატკობინეს, რომ ამხანგებუ დასაწყლდეთ ბ. ჭავჭავაძის (ქოჩიაძის) ლექსების გამოცემას. მე დაწვეწვიით არ შემიძლია ვთქვ, მააქვენივე დასხედავულ ვრეულებში განსვენებულ მწერლის პრანათ ცნობად თხზულებებს თუ მხოლოთ ლექსები ჰქვთ სახეში; მანც საჭიროთ მამხინა მკითხველს და გამობეჭდულებს მოაგონო, რომ ბ. ჭავჭავაძელს გაზ. „დროებაში“ (1876 №№ 39 და 17) ვერ თქმის ორ დრამატული სცენა, სცენები ტუქში და გუგუნი სცენა (მარიაგეულ მოსამართლესთან). სასურველად ამ ორნ მატრას სკენის დაბეჭდავ ლექსების ვრეულებში ან დღეკი. ბ. ჭავჭავაძელს მოსაგალი აქმყო ლტურქების სიტორაგოსი მიაქვევს უკრადლებს და მისი საწერის დასეთსუვლით საჭიროა ცოტათ თუ ბევრთ მისი თხზულებების სრული კთავდისცხენას.

ა. ხასნაშვილი.

უცხო სიტყვების ახსნა

ეტკა — მოხიჯრობა ხეკობას; ეკოკა — სანა; ეტი-მოლოია — ვანამატის ნაწილი, რომელიც სიტყვების წარმოქმნას შეეხება; ზედაოგი — მასწავლებელი; პერ. ედი გრძელ-გრძელი წინადადება; რალკალი — ძირითადი; რალკალი — მომარტ; რელიკია — სარწმუნოება; სტილ — სიტყვების წყობილობა; ფილოლოგია — მკვნიერება ლიტერატურასა და განმარტავს; ურანოლოგია — მსგავს სიტყვების; ტენდენცია — მადრეკილება.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლის.